

Тема 8. Міжнародна трудова міграція

Тема 8. Міжнародна трудова міграція

- 8.1. Сутність, причини і види міжнародної трудової міграції
- 8.2. Етапи розвитку міжнародної міграції
- 8.3. Напрямки міграції робочої сили. Світові міграційні центри
- 8.4. Економічні і соціальні наслідки міжнародної трудової імміграції та еміграції
- 8.5. Регулювання міжнародних міграційних процесів
- 8.6. Україна в світових міграційних процесах

8.1. Сутність, причини і види міжнародної трудової міграції

Міграція населення:

- 1) це переміщення людей, пов'язане із зміною їх постійного місця проживання.
- 2) як одна із форм міжнародних економічних відносин являє собою переміщення (переселення) працездатного населення за межі країни.
- 3) як економічна категорія міграція робочої сили є безпосереднім проявом існування міжнародного ринку праці, що охоплює різноспрямовані потоки мігрантів, які перетинають національні кордони внаслідок нерівного як кількісного, так і якісного розподілення світових трудових ресурсів.

Мета міжнародної міграції робочої сили — прагнення до поліпшення свого матеріального становища — залишається незмінною на протязі останнього століття.

Види міжнародної трудової міграції

1. *За характером переміщення населення:*

а) внутрішня міграція ;

б) зовнішня міграція:

- трудовій,
- сімейній,
- рекреаційній,
- туристичній.

в) інтеграційна міграція;

2. **За часом:**

а) остаточна (незворотна) міграція;

б) тимчасова (зворотна) міграція;

в) сезонна міграція;

г) маятникова міграція;

Види міжнародної трудової міграції

3. *За напрямком руху:*

- а) еміграція;
- б) імміграція;
- в) рееміграція;
- г) репатріація.

4. *За організацією:*

- а) добровільна міграція — не примусове переміщення населення;
- б) самодіяльна міграція - нелегальне переміщення населення за межі своєї країни (наприклад, в Албанії, В'єтнамі тощо);
- в) організована міграція — переміщення населення, яке здійснюється відповідно до національного законодавства;
- г) примусова міграція — виселення громадян із своєї країни на основі рішення судових органів.

Види міжнародної трудової міграції

5. За правовим статусом:

- легальною
- нелегальною.

6. За професійним складом:

- а) міграція робітників;
- б) міграція спеціалістів;
- в) міграція представників гуманітарних професій.

7. За якісним складом:

- а) міграція робочої сили низької кваліфікації;
- б) міграція робочої сили високої кваліфікації;
- в) міграція вчених ("відплив мізків").

“Відплив мізків”

Вперше така категорія мігрантів, як «мізки», виникла у США в 1949р. Поняття «відплив умів» вперше було використане в 1962 р. у доповіді Британського королівського товариства при позначенні еміграції вчених, інженерів і техніків з Великобританії до США.

На даний момент, не існує загальноприйнятого визначення явища «відпливу мізків»:

- 1) це середній технічний і медичний персонал, крім фахівців творчих професій;
- 2) наукові кадри;
- 3) представники творчої інтелігенції, творці та носії духовних та культурних цінностей.

Фактори, що обумовлюють відтік мізків:

- 1) незатребуваність їх творчих здібностей і професійних знань, результатів наукової діяльності;
- 2) відсутність можливості здійснити впровадження розробок на батьківщині.
- 3) значне скорочення внутрішніх витрат вчених на дослідження і розробки;
- 4) незахищеність прав власності на продукт інтелектуальної праці;
- 5) рівень престижу науки в суспільстві;
- 6) низьку моральну оцінку кваліфікованої праці; атмосферу вразливості, незахищеності, в якій виявилася наука і зайняті в цій сфері,
- 7) неясність для вчених перспектив своєї кар'єри і діяльності;

Фактори, що обумовлюють відтік мізків:

- 8) пріоритетність можливостей професійної реалізації і задоволення професійних очікувань і вимог перед чинником географічного місця використання своїх знань
- 9) гідний рівень заробітної плати, високий рівень матеріально-технічного оснащення робочого місця, хороші умови праці і життя;
- 10) є відсутність внутрішнього споживача, тобто масштабного внутрішнього ринку високих технологій;
- 11) матеріальні, інформаційні та інші обмеження можливостей ознайомлення з роботами іноземних колег.

Чинники “привабливості” країн-імпортерів для “мізків”

- 1) висока заробітна плата, здатна забезпечити гідні умови життя і праці;
- 2) поліпшення матеріально-технічної бази досліджень;
- 3) можливість доступу до сучасного устаткування і засобів комунікації;
- 4) акумуляція наукових знань;
- 5) підвищення кваліфікації і інтелектуального потенціалу вченого;
- 6) можливість професійної самореалізації, кар'єрне зростання, а саме заняття високих наукових або адміністративних посад як результат підвищення значущості наукових кадрів для організації;
- 7) досягнення більшої конкурентоспроможності;
- 8) можливість міжнародних контактів і залучення до висококласного середовища професійного спілкування;
- 9) відбувається формування якісно нового типа дослідника, відповідного принципам розвитку і функціонування інформаційного суспільства;
- 10) здобуття нових знань, навиків, досвіду.

Основні причини міжнародної міграції робочої сили:

Одним із базових і вельми поширених пояснень причин і чинників міграції є положення про те, що вона обумовлена сумарною дією чинників виштовхування і тяжіння, які мають економічну, демографічну, соціальну і політичну природу.

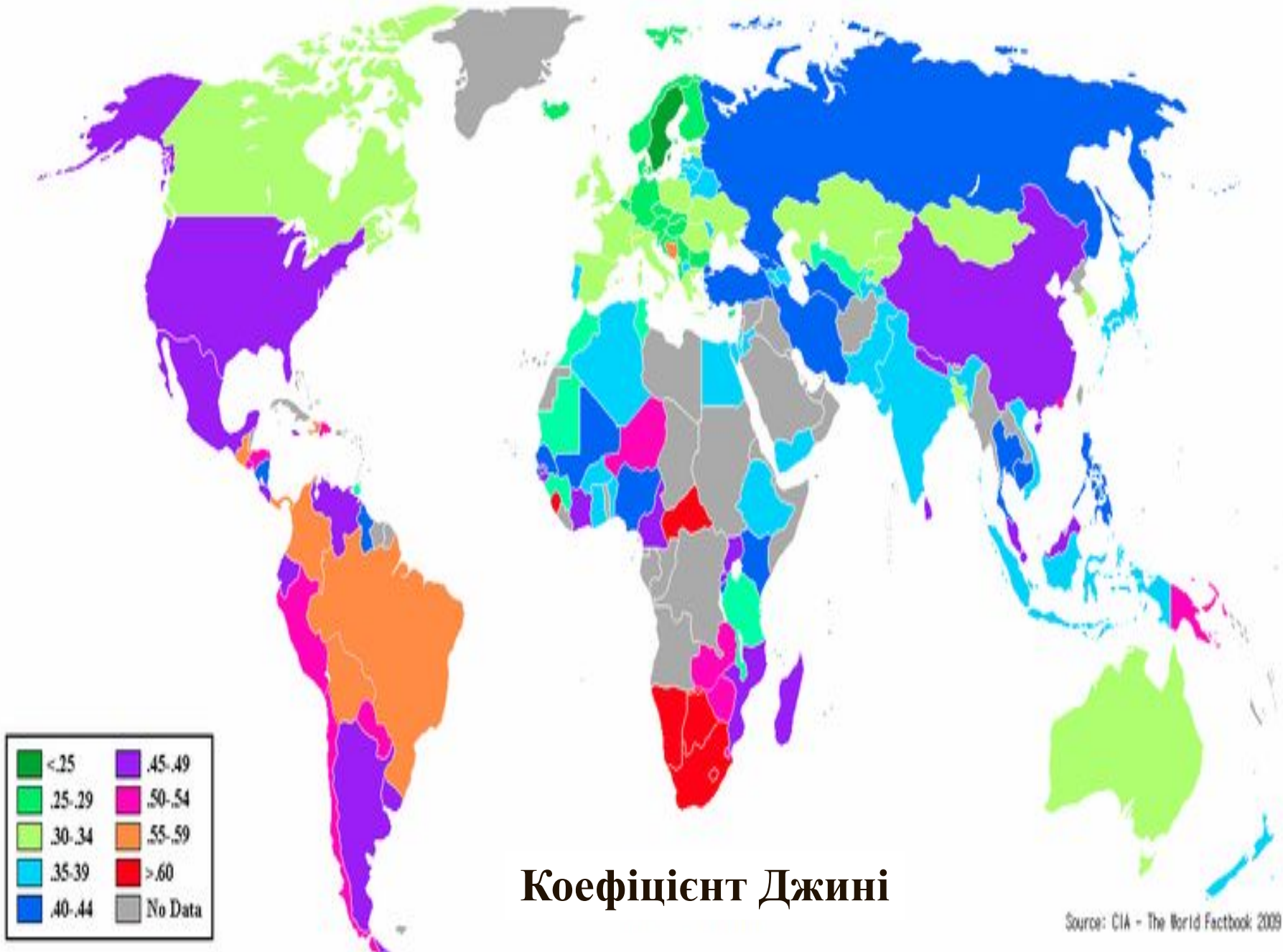
Основа такого підходу була закладена ще в теорії Е. Лі, розробленій в 60-ті роки ХХ століття.

Згідно з теорією «тяжіння-виштовхування» (pull-push) у країнах виїзду виділяється визначальна роль виштовхуючих чинників, а в країнах в'їзду - відповідно роль «притягуючих» чинників.

Причини:

- незадовільні економічні умови життя працездатного населення в країнах еміграції (низький рівень заробітної плати, безробіття, низький життєвий рівень зuboжіння і т. д.).

Коефіцієнт Джині — показник нерівності розподілу деякої величини, що приймає значення між 0 і 1, де 0 означає абсолютну рівність (величина приймає лише одне значення), а 1 позначає повну нерівність. Найбільш відомим коефіцієнт є як **міра нерівності доходів домогосподарств деякої країни чи регіону**. Коефіцієнт Джині для доходів домогосподарств є найбільш популярним показником економічної нерівності в країні.

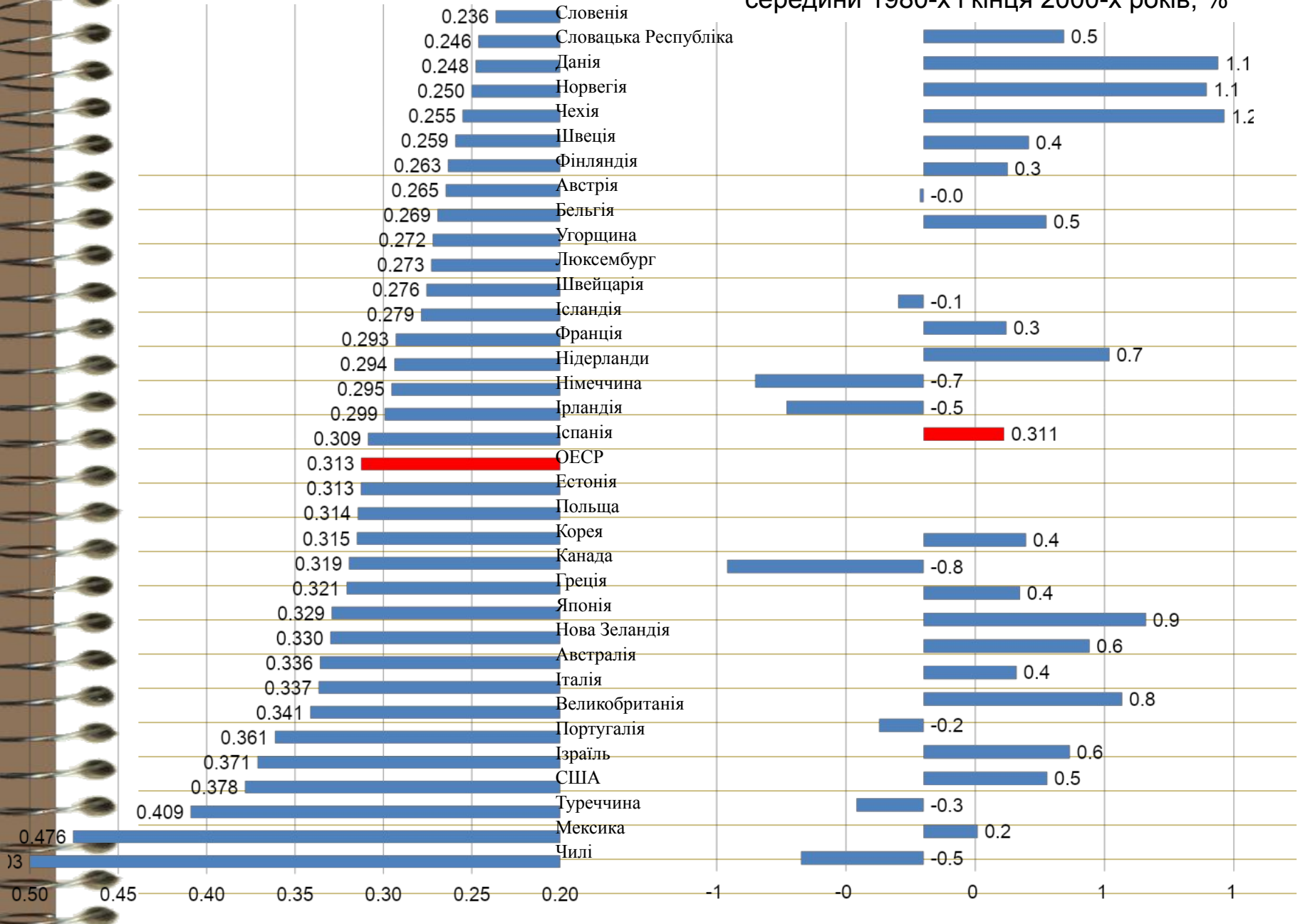

Коефіцієнт Джині

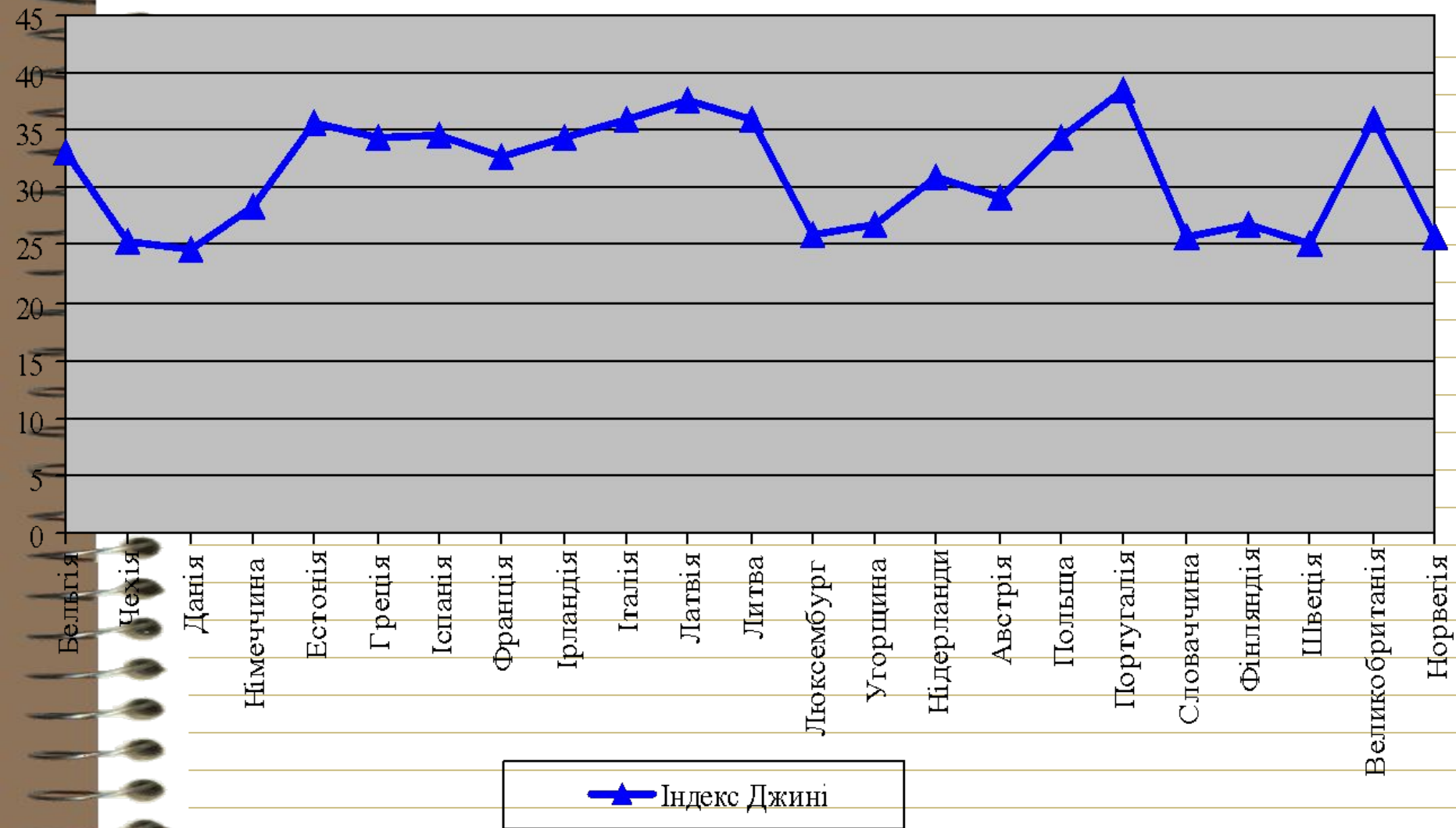
Source: CIA - The World Factbook: 2009

Коефіцієнт Джині, після 2000-их

Середньорічна зміна коефіцієнту Джині в період з середини 1980-х і кінця 2000-х років, %

Індекс Джині країн ЄС

Основні причини міжнародної міграції робочої сили:

- 2) стабільний порівняно високий рівень заробітної платні в основних імміграційних центрах (США, Західна Європа);
- 3) порівняно вищий технічний рівень умов праці в країнах імміграції;
- 4) соціальні умови для більш повної реалізації своїх можливостей у країнах імміграції;
- 5) природні катаклізми в країнах еміграції і вищий рівень охорони навколишнього середовища у країнах імміграції;
- 6) політичні причини;
- 7) військові причини;
- 8) релігійні причини;
- 9) національні причини;
- 10) культурні причини.

Міжнародній міграції робочої сили характерні такі закономірності розвитку:

- 1) переважання міграції робочої сили у загальному обсязі міграційних потоків;
- 2) зростання демографічних факторів у розвитку міжнародної міграції робочої сили;
- 3) розширення географії міжнародної міграції робочої сили (зростає кількість країн, звідки емігрує і куди іммігрує населення);
- 4) розширення масштабів міжнародної міграції робочої сили. Це означає збільшення кількості міграційних потоків робочої сили, а також розширення структури міграційних потоків (вчені, робітники, спеціалісти і т. д.) та збільшення форм міграції;
- 5) збільшення обсягів нелегальної міграції;
- 6) збільшення частки висококваліфікованих спеціалістів (робітників, інженерів тощо) у міграційних потоках;
- 7) глобальний характер міжнародної міграції робочої сили. Це означає, що в міграційні потоки втягнуто більшість країн світового співтовариства;
- 8) інтенсивний характер міжнародної міграції робочої сили. Це означає зростання кількості і швидкості міграції населення.

Етапи розвитку міграційних потоків:

Перший етап (Стародавні цивілізації) Економічна могутність усіх стародавніх цивілізацій була створена за рахунок праці примусово переміщених великих мас людей

Другий етап (Середні віки) Найбільш популярною формою міграції в Європі була наймана військова служба

Третій етап (з 1650 по 1850 рр.) первісна або “стара” міграція: Великі географічні відкриття. Чітка спрямованість двох основних міграційних потоків:

- 1) із Старого Світу до Нового (Північна та Південна Америка, Вест-Індія);
- 2) примусовий вивіз рабів з Африки до Америки.

Етапи розвитку міграційних потоків:

Четвертий етап міжнародного переміщення трудових ресурсів з **кінця XIX** **початку XX** ст. з Європи у країни Америки, Австралію, Нову Зеландію. Зниження кількості емігрантів з Англії, Іспанії, Нідерландів, Португалії і стрімке зростання – з Австро-Угорщини, Росії, Німеччини, Італії. Наприкінці XIX століття відбувалась масова еміграція нацменшин (фіннів, поляків, прибалтів, українців) з Росії до США, Канади, Австралії, Нової Зеландії, Південної Африки і Аргентини. Масова еміграція солдат і офіцерів Білої Армії, дворян, інтелігенції, промисловців, чиновників після більшовицької революції 1917 року і громадянської війни в Росії.

П'ятий етап (кінець I Світової війни – початок II Світової війни) – скорочення масштабів міжнародної міграції робочої сили, що зумовлено світовою економічною кризою 1929—1933 рр. та замкнутістю розвитку Радянського Союзу.

Шостий етап (II Світова війна) Насильницьке переміщення військовополонених і остарбайтерів, численні потоки біженців.

Етапи розвитку міграційних потоків

Сьомий етап (після II Світової війни і тривав до кінця 80-х р.) різке зростанням міжнародної міграції як з політичних, так і з економічних причин. Виникнення незалежних держав внаслідок краху колоніальної системи зумовили появу зворотних потоків мігрантів, насамперед, з числа інтелігенції з метрополій до колишніх колоній і домініонів.

Серед причин міграції цього періоду переважають економічні, що пов'язані з пошуком забезпеченого, заможного життя.

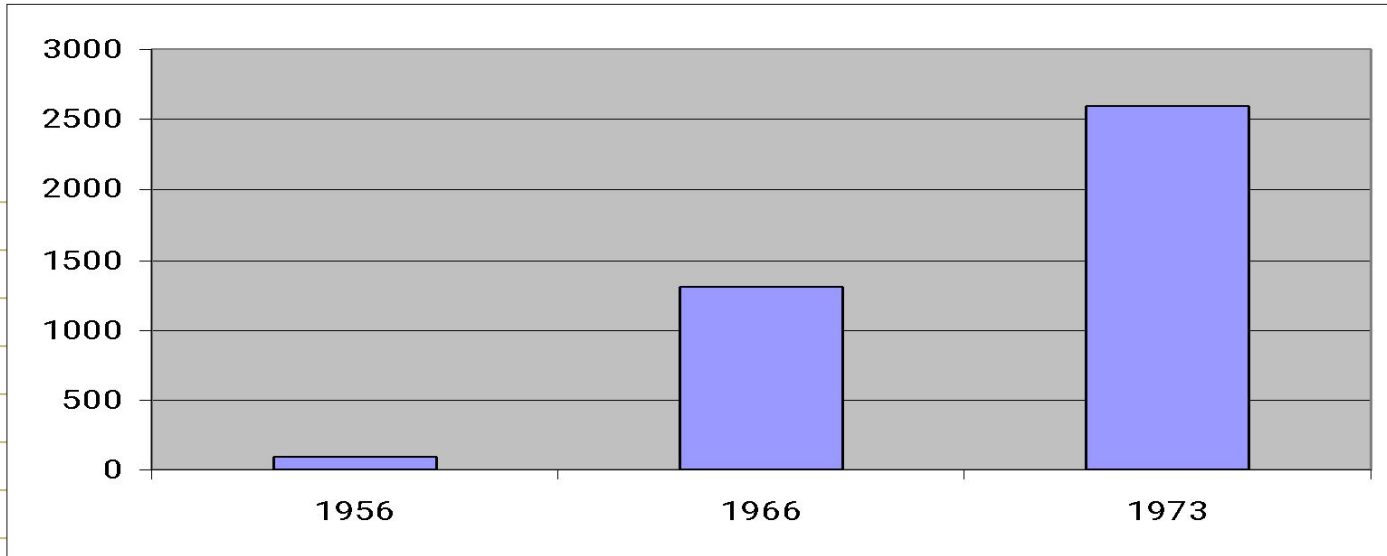
Диверсифікація потоків як за географічним походженням мігрантів, так і країн-реципієнтів. К 70-м рокам в загальній кількості іммігрантів поступово зростає доля прибулих з Африки, Азії та Латинської Америки і відповідно знижується доля європейців.

Стрімке зростання прибулих в метрополії з колишніх колоній і домініонів. Так, до 1970 року у Францію емігрували 600 тис. алжирців, 140 тис. марокканців, 90 тис. тунісців та сотні тисяч із Сенегалу, Малі, Того, Нігеру та багатьох інших країн. До Англії, наприклад, з 1946 року по 1959 рік прибуло тільки з Ірландії 350 тисяч осіб.

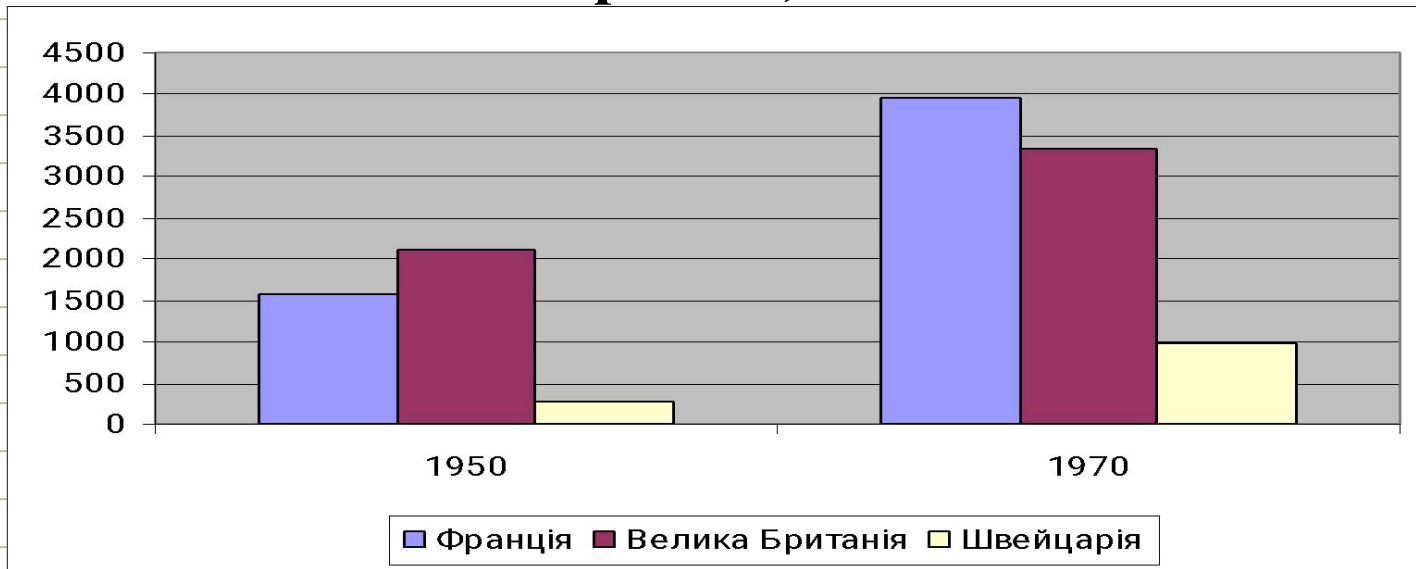
Етапи розвитку міграційних потоків

Час створення, становлення і ліквідації так званої “системи гостьових робітників” (“guestworker system”), яка в найбільш організованому класичному вигляді була впроваджена у Німеччині (ФРН): Федеральний Офіс Праці здійснював організований набір (вербування) робочої сили, перевіряв виробничі навички робітників, здійснював медичні експертизи тощо. Підприємці компенсували всі фінансові витрати Федерального Офісу і використовували робітників у виробництві. Умови найму були юридично закріплені у двосторонніх угодах між ФРН та країнами-експортерами: спочатку з Італією, пізніше – з Грецією, Туреччиною, Марокко, Португалією, Тунісом і Югославією. Це сприяло масовому збільшенню числа мігрантів. Загострення соціально-економічних проблем, політичні та деякі інші чинники призвели до ліквідації “guestworker system” в 1973 році

Кількість емігрантів до ФРН, тис. осіб

Кількість емігрантів, тис. осіб

Етапи розвитку міграційних потоків

Посилюються масові потоки біженців внаслідок політичних, релігійних та різних форс-мажорних обставин. В 1956 р. європейці вперше з часів II світової війни знов зіткнулись з таким явищем, як біженці з Угорщини, а в 1968 році – з Чехословаччини.

Восьмий етап міжнародної міграції трудових ресурсів почався з 1990-х років до 2000 р.

Поступово скорочується міграція робочої сили у Західну Європу і збільшується у країни Північної і Південної Америки, Австралії та деякі інші, і відбувається одночасна трансформація країн Південної Європи з еміграційних в імміграційні.

Стрімко зростає кількість іммігрантів у нафтодобувних країнах Близького Сходу.

Посилюються масові потоки біженців внаслідок політичних, релігійних та різних форс-мажорних обставин. 90-ті роки увійшли в історію як драматичні для громадян колишньої Югославії, Албанії, жителів Ефіопії і Еритреї, деяких країн Африки і курдів, Афганістану та Іраку.

Наприкінці 90-х років загальна кількість мігрантів у світі оцінювалася у 125 млн. чол., що становить близько 2 % населення планети.

Етапи розвитку міграційних потоків

Нова геополітична ситуація в Європі, викликана колапсом Радянського Союзу, появою нових незалежних країн, крахом комуністичних режимів в країнах Східної Європи і Балтії і утворення СНД призвели в 90-і роки до нової хвилі мігрантів у різні країни світу, насамперед, до Західної Європи, а також до США, Ізраїлю, Аргентини, Австралії, Канади та в деякі інші.

Дев'ятий етап розпочався з 2000 р. і триває сьогодні

Основні імміграційні центри, що сформувалися до 2000 р.:

1. Західна Європа

Загальна кількість зайнятих щорічно коливається в межах 4-7,5 млн. чоловік. Їх питома вага в загальній чисельності працюючих в деяких країнах становить: Люксембург – 33%; Швейцарія – 20%; Австрія – 9%; Бельгія – 9%; Німеччина – 8%; Франція – 8%; Нідерланди – 5%; Данія – 4%; Італія – 2%

2. США

Іноземці складають більше 7% від загальної чисельності, причому 75% від загальної чисельності іноземців-резидентів, які народжені за межами США (близько 26 млн. осіб), мешкають у семи штатах: Каліфорнії, Нью-Йорку, Техасі, Флориді, Нью-Джерсі, Іллінойсі, Массачусетсі. В Каліфорнії на них припадає 22% населення. Серед країн-експортерів робочої сили до США слід назвати Мексику, на яку припадає 12% прибулих, а також Китай, Філіппіни, В'єтнам, Індію, колишні республіки СРСР і Домініканську Республіку

Основні імміграційні центри, що сформувалися до 2000 р.:

3. Нафтодобувні країни Близького Сходу

В регіон щорічно прибуває близько 4 млн. іноземців, в основному з Індії, Пакистану, Бангладеш, Філіппін та деяких інших країн. Питома вага іммігрантів: Катар – 95%; Саудівська Аравія – 48%; Бахрейн – 46%; Оман – 40%; ОАЕ – 37%.

4. Латинська Америка

Загальна чисельність прибулих дорівнює 7-8,5 млн. чоловік. Найбільше притягує до себе Аргентина. Серед інших країн, з точки зору тяжіння, можна також виділити Венесуелу.

5. Австралія

Країна стає все більш привабливою для іноземців. Сьогодні одна чверть населення Австралії – іммігранти з більше ніж 100 країн світу

Основні імміграційні центри, що сформувалися до 2000 р.:

6. Азійсько-Тихоокеанський регіон

Головними країнами-реципієнтами виступають Південна Корея, Японія, Бруней, Гонконг, Малайзія, Сінгапур, Тайвань, в які прибувають вихідці з Китаю, Таїланду, Лаосу, В'єтнаму, Індії та Філіппін.

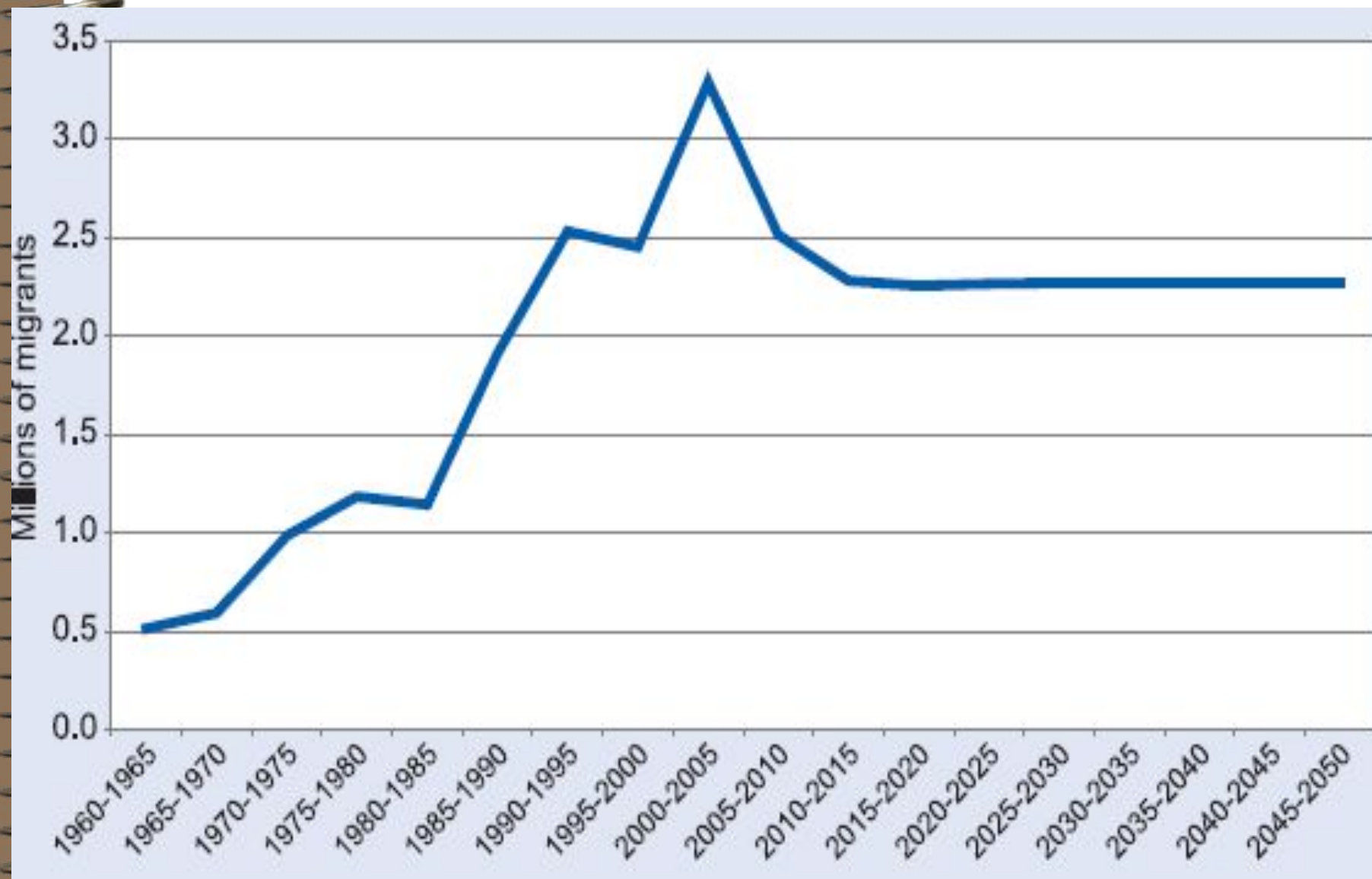
7. Африка

В Північній Африці центром тяжіння виступає Лівія, що приймає, насамперед, єгиптян, а на півдні – Південна Африка, яка притягує вихідців з Мозамбіку та деяких інших сусідніх країн. Певну привабливість має також Нігерія, здебільшого для вихідців з Гани, Чаду та Беніну.

Напрямки міжнародної міграції робочої сили:

- 1) міграція з країн, що розвиваються, до промислово розвинутих країн;
- 2) міграція в межах промислово розвинутих країн;
- 3) міграція робочої сили між країнами, що розвиваються;
- 4) міграція робочої сили з колишніх соціалістичних країн у промислово розвинуті країни;
- 5) міграція наукових працівників, кваліфікованих спеціалістів із промислово розвинутих країн у країни, що розвиваються

Середньорічний обсяг мігрантів до більш розвинутих регіонів світу протягом 1960-2050 рр.

Кількісні виміри міграційних процесів

- 1) кількість емігрантів, що виїхали з конкретної країни за певний проміжок часу;
- 2) кількість іммігрантів, що прибули до країни;
- 3) співвідношення емігрантів і іммігрантів (міграційне сальдо);
- 4) кількість емігрантів (іммігрантів) за професіями, спеціальностями, галузями, віком тощо;
- 5) питома вага іммігрантів в загальній чисельності зайнятих у країні взагалі і в окремих галузях.
- 6) середня оплата (погодинна, місячна, річна) іммігрантів взагалі і в розрізі окремих галузей та її співвідношення з оплатою праці резидентів;
- 7) річна сума та питома вага приватних переказів емігрантів в платіжному балансі країни тощо.

Показники міграції

Місцезнаходження мігрантів, 2005 р.	Кількість мігрантів (тисяч осіб)	Місцезнаходження мігрантів, 2005 р.	Частка іммігрантів у населенні країни (%) 2005
1. США	39,266.5	1. Катар	80.5
		4. Андорра	63.1
		29. Ірландія	14.8
		31. Австрія	14.0
1. США	39,266.5	34. США	13.0
3. Німеччина	10,597.9	35. Німеччина	12.9
4. Франція	6,478.6	37. Швеція	12.3
164. Ліхтенштейн	11.9	129. Японія	1.6
182. Ватуату	1.0	182. КНР	0.0

Показники міграції

Місцезнаходження мігрантів, 2005 р.	Кількість мігрантів (тисяч осіб)	Місцезнаходження мігрантів, 2005 р.	Частка іммігрантів у населенні країни (%) 2005
країни ОЕСР	97,622.8	країни ОЕСР	8.4
Країни з найвищим рівнем розвитку	107,625.9	Країни з найвищим рівнем розвитку	11.1
В світі	195,245.4	В світі	3.0

Кількісні та якісні виміри сучасної трудової міграції

1. У 2005 р. чисельність міжнародних мігрантів сягнула 191 млн. чол., з яких 115 – проживає у промислово розвинутих країнах, і лише 75 – у країнах, що розвиваються. До 2010 р. їх кількість сягне 210 млн. осіб (128 млн. та 82 млн. відповідно)
2. У 1990 р. 3/4 всіх мігрантів проживали у 30 країнах світу, у 2005 р. – у 28, у 2010 – у 27.
3. У 2010 р. 61% всіх мігрантів будуть проживати у розвинених країнах світу. 33% - у Європі, 28% - у Азії, 24% - у Північній Америці, 9% - у Африці, по 3% - у країнах Латинської Америки та Океанії.
4. Мігранти склали 20% населення у 41 країні світу 2005 р., 2010 – 20% населення у 47 країнах світу.
5. Очікується, що 20% всіх мігрантів 2010 р. припадатиме на США, 6% - на РФ, 5% - на Німеччину, по 3% - Канаду та Саудівську Аравію.
6. Жінки-мігранти складають половину всіх міжнародних мігрантів, до 2010 р. їх частка в міграції до розвинених країн зросте до 52%.

Тенденції міжнародної міграції станом на 2009 рік

- На 2009 р. кількість міжнародних мігрантів сягає 3% від чисельності населення землі або 210 млн.;
- 128 млн. (або 61%) проживає в розвинутих країнах;
- На Європу припадає 33% міжнародних мігрантів, Азію – 28%, Північну Америку – 24%, Карибський Басейн і Океанія – 3%;
- У Азії число мігрантів-чоловіків значно перевищує кількість мігрантів-жінок, що пояснюється зростанням попиту на роботу за контрактом;

Показники міграції, 1990-2010 рр.

Основний регіон	Число міжнародних мігрантів (млн. осіб)		Приріст (млн.осіб)	Процентний розподіл		Процентна частка жінок-мігрантів	
	1990	2010	1990-2010	1990	2010	1990	2010
Весь світ	155	210	55	100	100	49	49
Більш розвинені регіони	82	128	46	53	61	52	52
Менш розвинені регіони	73	82	9	47	39	45	45
Найменш розвинені країни	11	12	1	7	6	47	48
Африка	16	19	3	10	9	46	48
Азія	50	58	8	32	28	45	44
Латинська Америка та Карибський басейн	7	7	0	5	3	50	50
Північна Америка	28	50	22	18	24	51	50
Європа	49	70	20	32	33	53	53
Океанія	4	6	2	3	3	49	51

8.4. Економічні і соціальні наслідки міжнародної трудової міграції

Країни-імпортери робочої сили отримують при цьому такі переваги:

- 1) внаслідок зменшення витрат виробництва підвищується конкурентоспроможність товарів, які виробляються країною, що пов'язано з більш низькою ціною іноземної робочої сили;
- 2) іноземні робітники, створюючи додатковий попит на товари та послуги, стимулюють зростання виробництва і додаткову зайнятість у країні перебування;
- 3) при імпорті кваліфікованої робочої сили країна, що її приймає, економить на витратах на освіту та професійну підготовку;

Економічні і соціальні наслідки міжнародної трудової міграції

- 4) іноземні робітники часто розглядаються як певний амортизатор у випадку кризи та безробіття;
- 5) іноземні робітники не забезпечуються пенсіями і не враховуються при реалізації різного роду соціальних програм.

Країни-імпортери, що приймають іноземну робочу силу, отримують від цього такі переваги:

- 1) іммігранти поліпшують демографічну;
- 2) збільшується об'єм робочої сили в складі якої переважають висококваліфіковані спеціалісти;
- 3) підвищуються темпи економічного зростання і науково-технічного прогресу;

Економічні і соціальні наслідки міжнародної трудової міграції

- 4) збільшується об'єм випуску продукції і національного доходу
- 5) зростає конкуренція на внутрішньому ринку праці і як наслідок знижується ціна робочої сили;
- 6) заповнюються вільні соціально-непривабливі та непрестижні робочі місця (домогосподарок, сміттярів, вантажників тощо);
- 7) приріст податкових надходжень до бюджету внаслідок підвищення темпів економічного зростання.

Недоліки імміграції

- 1) додаткова конкуренція на ринку праці призводить до зростання безробіття;
- 2) масову імміграцію завжди супроводжують зростання соціальної напруженості в суспільстві, конфлікти на расовому, національному та регіональному ґрунті, зростання злочинності та інших негативних явищ;
- 3) працівники-іноземці, як правило, зазнають у країні – імпортері робочої сили різних форм дискримінації, починаючи з умов прийняття на роботу, оплати праці і закінчуючи сферою медичного обслуговування, страхування.

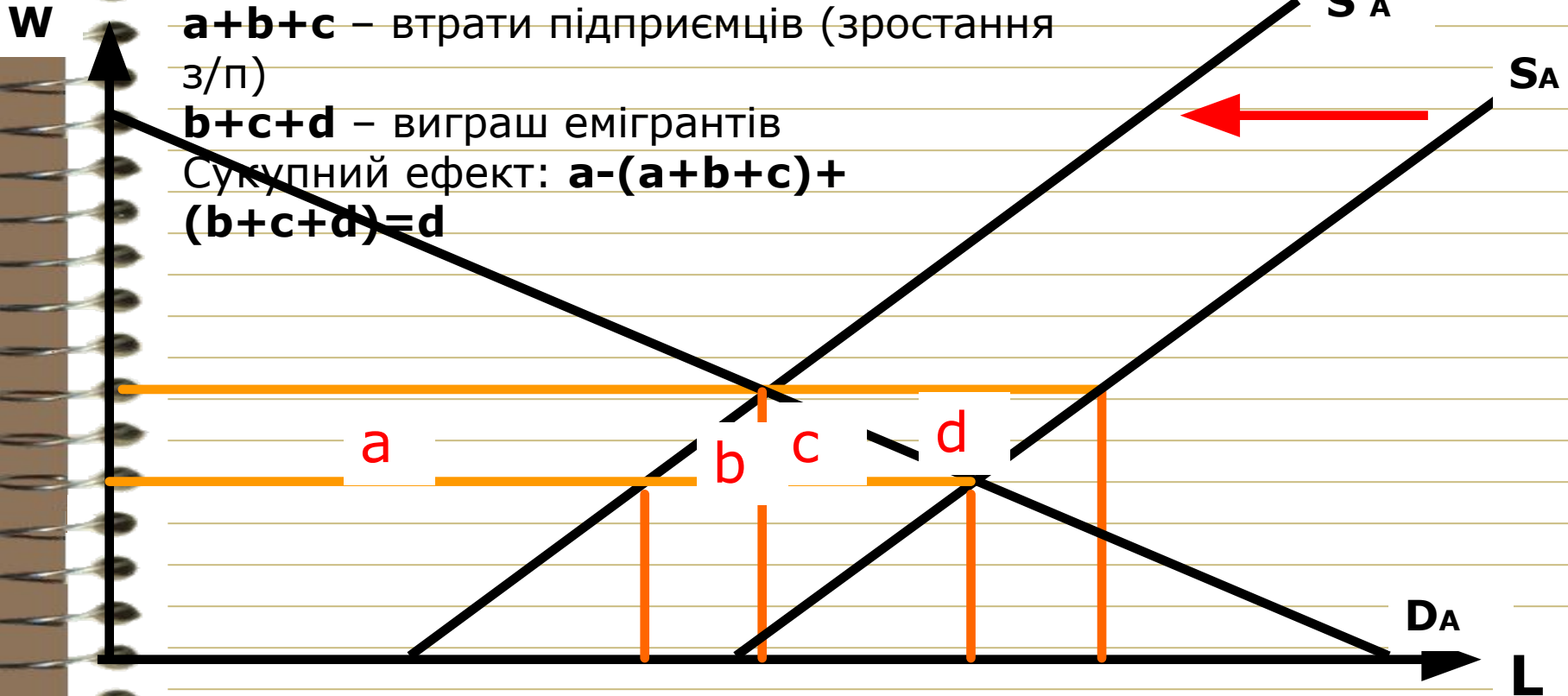
Ефекти країни А від міграції

a – виграш робітників, що залишилися в країні

a+b+c – втрати підприємців (зростання з/п)

b+c+d – виграш емігрантів

Сукупний ефект: $a - (a+b+c) + (b+c+d) = d$

Де, пряма **W** відображає розмір заробітної плати

L - кількість робочої сили

S_A - кількість робочої сили в країні А при i -тому рівні заробітної плати

Ефекти країни В від міграції

e – втрати робітників у В

$e+f+g$ – вигреш підприємців (зниження з/п)

Сукупний ефект: $-e+(e+f+g)=f+g$

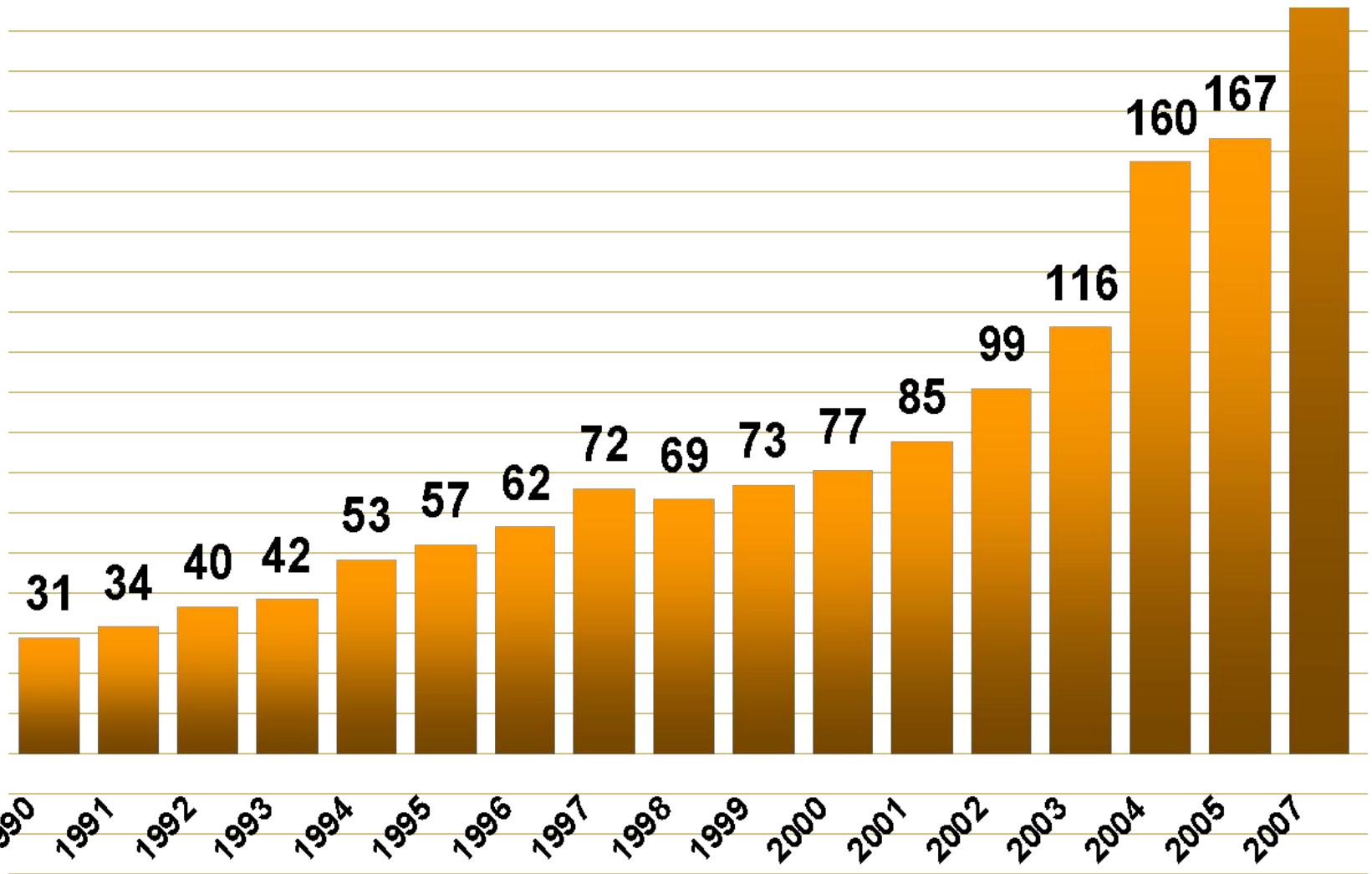

Де, пряма W відображає розмір заробітної плати

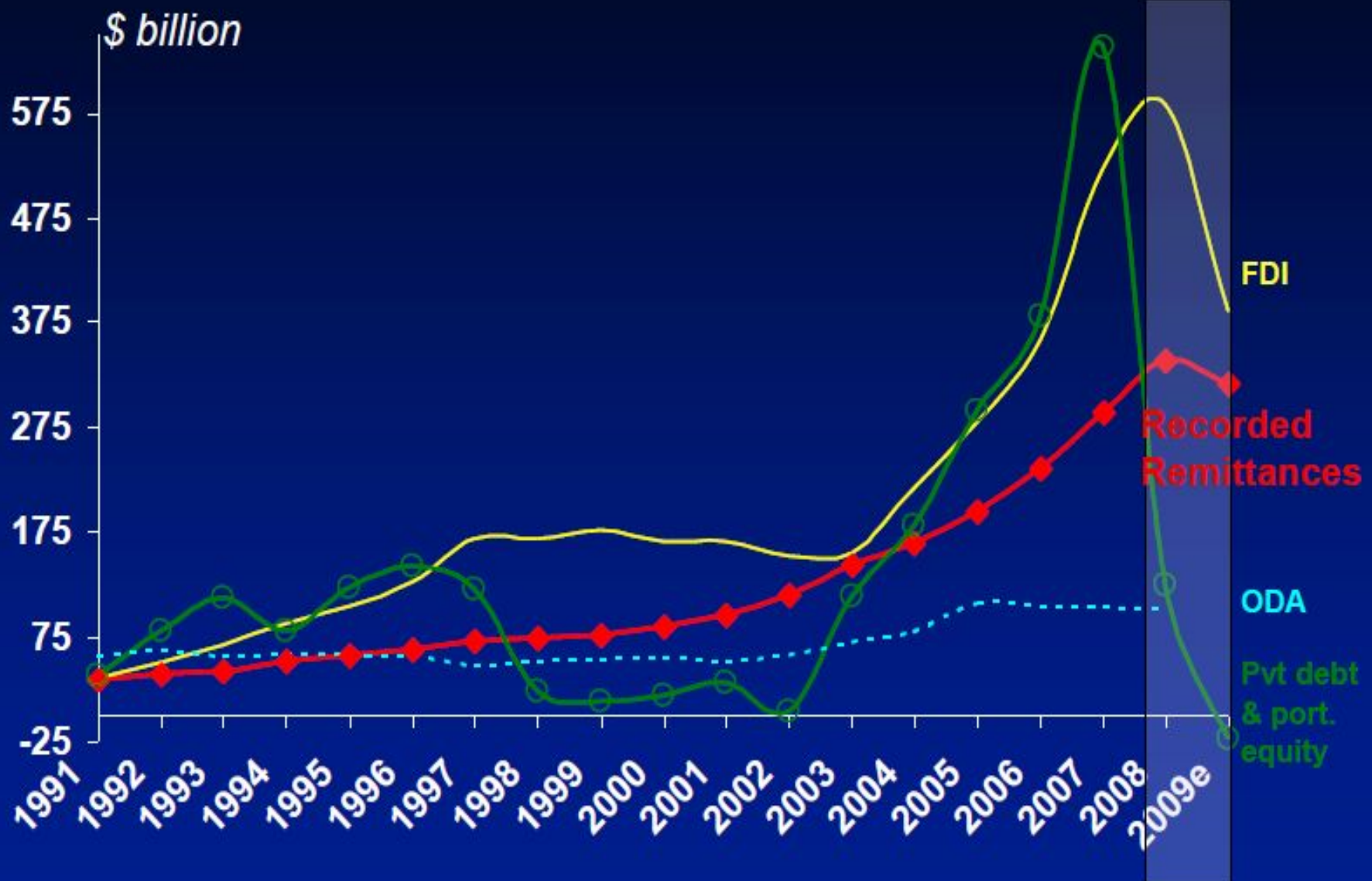
L - кількість робочої сили

S_B - кількість робочої сили в країні А при i -тому рівні заробітної плати

Перекази мігрантів в 1990-2007 рр., млрд. дол. США, 2007 – 370 млрд. дол. США

Global remittances exceeded \$338 billion in 2008, fell to \$317 billion in 2009

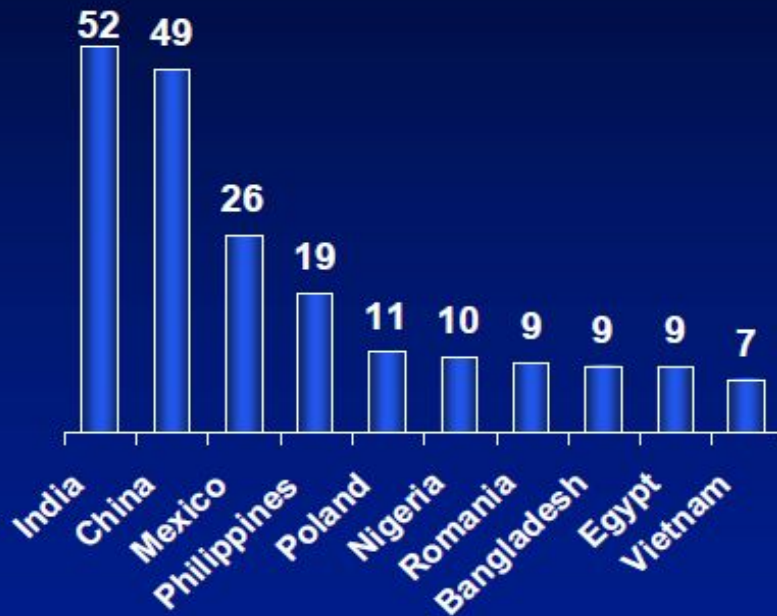
Розподіл переказів мігрантів по регіональному принципу протягом 2008 – 2009 років.

<i>\$ billion</i>	2008	2009e	2010f	2011f
Developing countries	337.8	317.2	321.6	334.2
East Asia and Pacific	86.1	84.8	85.4	88.6
Europe and Central Asia	57.8	49.3	50.6	53.2
Latin America and Caribbean	64.7	58.5	58.7	60.8
Middle-East and North Africa	34.7	32.2	32.7	33.8
South Asia	73.3	72.0	73.2	76.2
Sub-Saharan Africa	21.1	20.5	20.9	21.7

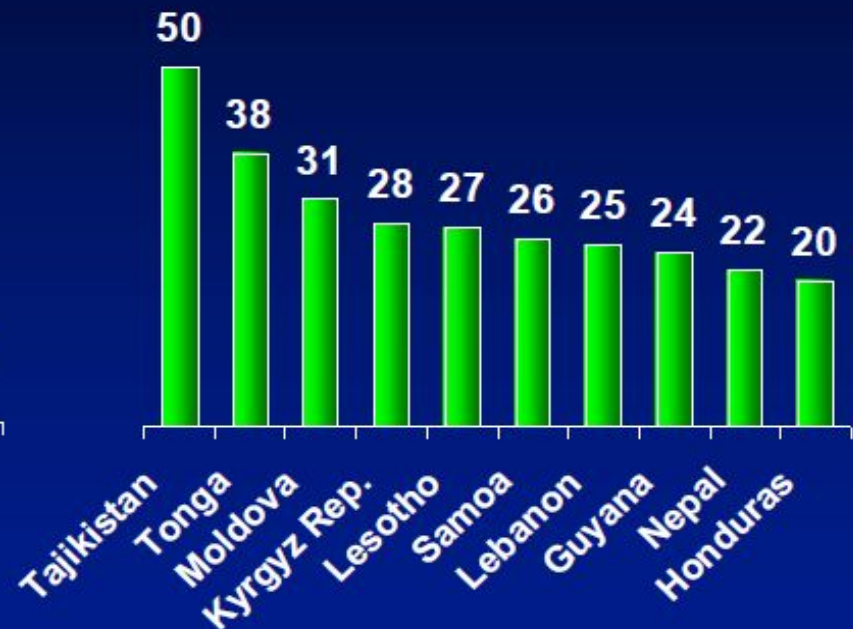
Країни-лідери в отриманні переказів мігрантів у 2008р.

Top recipients of remittances

\$ billion, 2008

% of GDP, 2008

Глобальні перекази мігрантів:

у 2008 р. склали **338** млрд. дол. США,

у 2009 р. склали **317** млрд. дол. США

У 2010 р. склали **325** млрд. дол. США

У Лівані, Лесото, Непалі, Таджикистані і деяких інших країнах, грошові перекази становлять понад 20% ВВП. Кваліфіковані мігранти можуть заробляти у декілька разів більше, ніж якби вони залишилися вдома.

Дослідження румунської еміграції до Америки дійшло висновку, що середній емігрант заробив майже на \$12000 на рік більше в Америці, ніж він заробив би на батьківщині, що є величезною надбавкою для будь-кого з країни, у якій дохід на душу населення складає близько \$7500 США (за ринковим обмінним курсом).

Перекази зовнішніх трудових мігрантів в економіку країн-донорів іноді сягають до 35 % їхнього ВВП.

Перекази мігрантів

Total remittance inflows (US\$ millions)		Remittances per capita (US\$)	
1. India	35,262	1. Luxembourg	3,355
7. Poland	10,496	7. Bosnia and Herzegovina	640
		69. The former Yugoslav Republic of Macedonia	131
11. Romania	8,533	75. Malta	99
21. Ukraine	4,503	77. Ukraine	97
24. Russian Federation	4,100	101. Hungary	41
Global aggregates			
Central and Eastern Europe and the CIS	49,618	Central and Eastern Europe and the CIS	114
Medium human development	189,093	Medium human development	44
World	370,765	World	58

8.5. Регулювання міжнародних міграційних процесів

До методів регулювання міжнародної міграції робочої сили належать:

1) адміністративно-правові методи:

а) законодавство про юридичний, політичний і професійний статусів мігрантів;

б) національні служби імміграції, які проводять:

- контроль за в'їздом іммігрантів до країни;
- видають дозвіл на в'їзд на роботу;
- видають дозвіл на перебування іммігрантів у країні;

в) міжурядові угоди з регулювання міграції робочої сили;

До методів регулювання міжнародної міграції робочої сили належать:

2) *економічні методи:*

а) вербування іноземних робітників, що включає такі стимули для імміграції робітників:

- надання роботи;
- порівняно високий рівень заробітної плати;
- житлові умови;
- отримання кваліфікації й освіти;
- медичне обслуговування тощо;

б) залучення приватних посередників до вербування іммігрантів;

в) видача ліцензій, які дозволяють вербувати робітників за кордоном.

До методів регулювання міжнародної міграції робочої сили належать:

Корпоративний	Кожна державна або приватна компанія в межах існуючого зовнішнього правового поля має свою власну стратегію і тактику залучення і використання іноземної робочої сили
Національний	Сукупність державних нормативно-правових актів і адміністративних рішень щодо еміграційної або імміграційної політики
Міждержавний або міжнаціональний	Регулювання відбувається на підставі укладених двосторонніх або багатосторонніх договорів (угод)

До методів регулювання міжнародної міграції робочої сили належать:

Наддержавний або наднаціональний	Законотворча процедура з боку наднаціональних політико-економічних інтеграційних угруповань
Міжнародний	Розробка і прийняття міжнародних конвенцій у сфері трудових відносин

Міжнародні організації в сфері регулювання міжнародних міграційних процесів

<p>Міжнародна організація праці (МОП)</p>	<p>Спеціалізована структура ООН, яка нараховує 170 держав-членів. Цією організацією було ініційовано розробку і ухвалення більше 350 документів (конвенцій і рекомендацій) щодо міжнародної регламентації переміщення, працевлаштування, соціального захисту тощо працюючих</p>
<p>Комісія ООН по народонаселенню</p>	<p>Має в своєму розпорядженні кошти спеціального фонду, який частково використовується для субсидування національних програм щодо міграції</p>

Міжнародні організації в сфері регулювання міжнародних міграційних процесів

Міжнародна організація з міграції (МОМ)	Розробляє довготермінові програми у сфері регулювання міграції, сприяє вирішенню національних міграційних проблем, займається питаннями переселення, працевлаштування та соціального захисту біженців. З 1949 по 1989 роки мала назву Міжнародна організація у справах біженців
Організація ООН з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО)	Розробляє, зокрема, документи щодо освіти мігрантів та членів їх сімей
Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ)	Спеціалізована структура ООН. Розробляє спеціальні норми щодо здоров'я мігрантів

Міжнародні організації в сфері регулювання міжнародних міграційних процесів

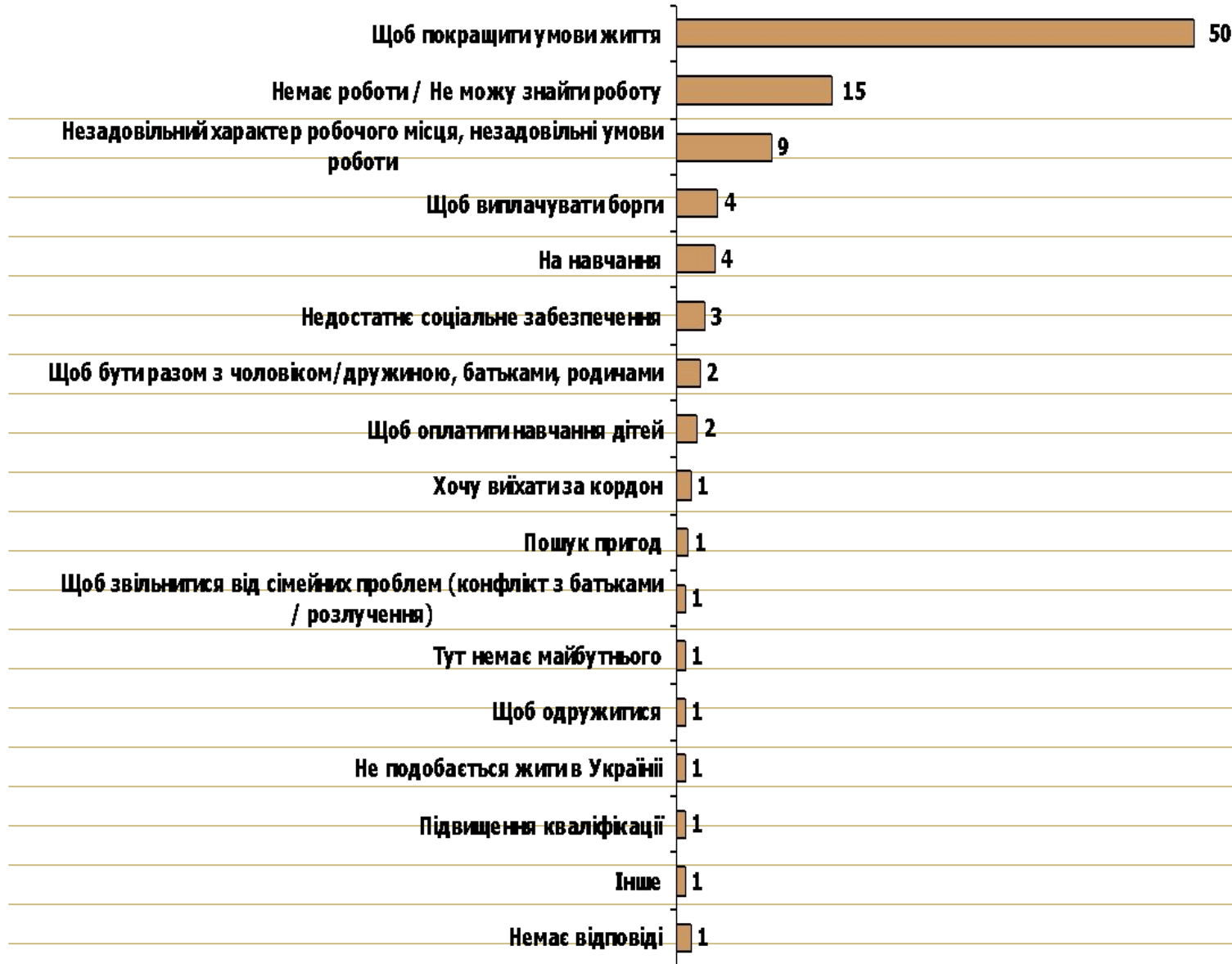
Управління верховного комісара у справах біженців (УВБК) при ООН	Вирішує питання захисту прав біженців, їх репатріації тощо
Система постійного нагляду за міграцією (CONEMI)	Координує діяльність національних імміграційних управлінь 29 провідних країн світу (членів ОЕСР)
Міжнародний комітет з питань міграції (CIME)	Сприяє захисту прав мігрантів в країн Західної Європи

8.6. Україна в світових міграційних процесах

Головними причинами еміграції населення з України:

- 1) низький життєвий рівень населення;
- 2) незадоволеність роботою та умовами праці;
- 3) недостатній рівень заробітної платні;
- 4) національні причини (виїзд на історичну батьківщину, наприклад євреїв);
- 5) екологічні причини;
- 6) політичні причини
- 7) структурна перебудова економіки і пов'язані з нею зростання безробіття, процеси роздержавлення власності й приватизації, які супроводжуються збільшенням мобільності капіталу, його інтенсивним міжгалузевим і географічним переливанням;
- 2) нерівномірність в розміщенні продуктивних сил, суттєві відмінності в соціально-економічних умовах життя в селі і в місті, в різних регіонах країни;
- 3) різке погіршення екологічної ситуації в окремих регіонах;
- 4) інтенсифікація міграційних процесів на національному ґрунті;
- 5) розширення зовнішньоекономічних зв'язків України, а також лібералізація режиму виїзду громадян за кордон.

Головна причина виїзду закордон

Причини трудової міграції

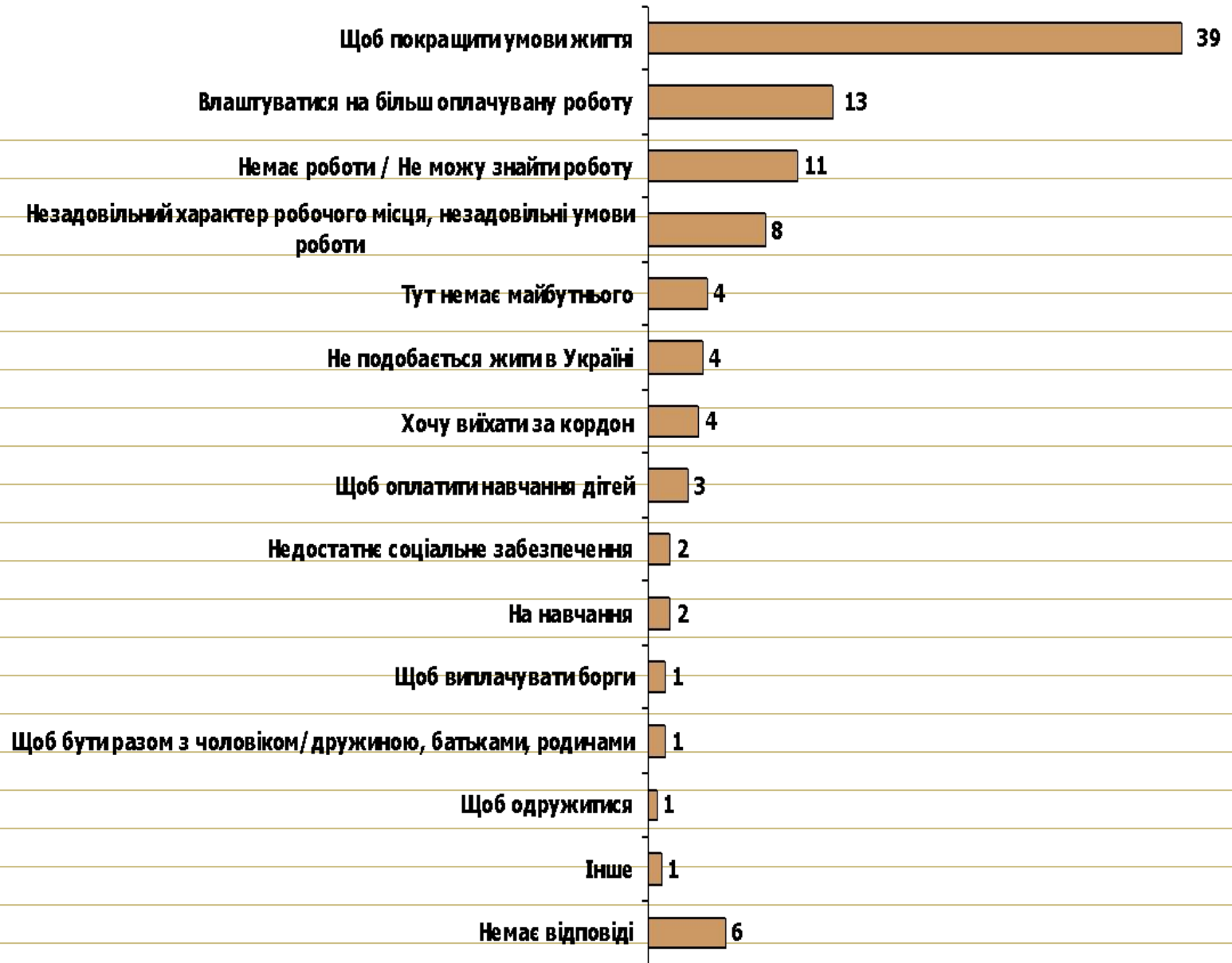
ПРИЧИНИ територіальної міграції:

- 1) структурна перебудова економіки і пов'язані з нею зростання безробіття, процеси роздержавлення власності й приватизації, які супроводжуються збільшенням мобільності капіталу, його інтенсивним міжгалузевим і географічним переливанням;
- 2) нерівномірність в розміщенні продуктивних сил, суттєві відмінності в соціально-економічних умовах життя в селі і в місті, в різних регіонах країни;
- 3) різке погіршення екологічної ситуації в окремих регіонах;
- 4) інтенсифікація міграційних процесів на національному ґрунті;
- 5) розширення зовнішньоекономічних зв'язків України, а також лібералізація режиму виїзду громадян за кордон.

Головна причина повернення в Україну

Основні причини реіміграції

Україна в світових міграційних процесах

Еміграцію робочої сили з України можна поділити на етапи:

I етап — кінець XVIII ст. (1799 р.) — кінець XIX ст. (1899 р.). Він характеризується виїздом переважно сільських мешканців із Західних регіонів України. Населення емігрувало через економічні труднощі. Головні напрямки еміграції: США — більше 200 тис. осіб, Південна Америка — 300 тис. осіб.

II етап — з 1899 р. по 1914 р. Основні особливості:

- 1) еміграція робітників, селян, інтелігенції;
- 2) напрямки еміграції — США, Канада, Південна Америка;
- 3) кількість емігрантів — близько 400 тис. осіб.

Еміграцію робочої сили з України можна поділити на етапи:

ІІІ етап — з 1918 р. по 1939 р. Основні особливості:

- 1) еміграція робочої сили в основному з політичних мотивів;
- 2) високий рівень освіти емігрантів;
- 3) напрямок еміграції — США, Канада, Західна Європа;
- 4) різке скорочення кількості емігрантів — близько 40 тис. осіб.

ІV етап — 1945—1960 рр. Основні особливості:

- 1) мотиви еміграції в основному політичні;
- 2) зростання частки висококваліфікованих емігрантів;
- 3) напрямок еміграції: США — 80 тис. осіб, Канада -- 50 тис., Західна Європа — 70 тис., Південна Америка — 120 тис., Австралія — 21 тис. осіб.

Еміграцію робочої сили з України можна поділити на етапи:

V етап — з 1960 р. по теперішній час. Основні особливості:

- 1) виїзд кваліфікованих кадрів — "відплив інтелекту";
- 2) напрямом еміграції: США — 52 тис. осіб (1990 р.); Західна Європа -146 тис., Ізраїль — 230 тис. осіб.

Характеризується:

- 1) припиненням зниження загального рівня мобільності населення, що мало місце у 1990-х роках;
- 2) у 2002-2007 рр., на відміну від попереднього періоду, щорічна чисельність осіб, які змінюють офіційне місце проживання, стабілізувалася на рівні близько 1,5 млн., перш за все тенденція до стабілізації охопила внутрідержавну міграцію, на яку припадає основна частина міграційних переміщень;

- 3) зменшення інтенсивності вибуття населення за межі України при стабілізації прибуття, поступове зменшення обсягів міграційних втрат, перехід до додатного міграційного балансу у 2005 р.;
- 4) зростання питомої ваги молоді серед мігруючих, перш за все – серед зовнішніх мігрантів;
- 5) посилення міжрегіональних відмінностей в рівнях сальдо міграцій населення, формування групи регіонів із стабільно додатним міграційним балансом;
- 6) багатократне зростання кількості перетинів державного кордону України іноземцями та особами без громадянства у 2004-2006 рр. порівняно з попередніми роками.

Міграція населення в Україні протягом 2007-2010 рр.

	Внутрішня міграція							
	іммігранти				емігранти			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Україна	404980	673467	609902	652639	404980	673467	609902	652639
АР Крим	18288	28593	25215	27016	20048	29528	24325	25876
м.Київ	19521	29985	43690	43144	21828	51330	31002	34778

	Зовнішня міграція							
	іммігранти				емігранти			
	2007	2008	2009	2010	2007	2008	2009	2010
Україна	19796	22402	32917	3810	28479	37281	19470	14677
АР Крим	1623	1704	3534	3240	3389	4239	1402	934
м.Київ	1136	1563	3970	3448	2465	3618	1254	1203

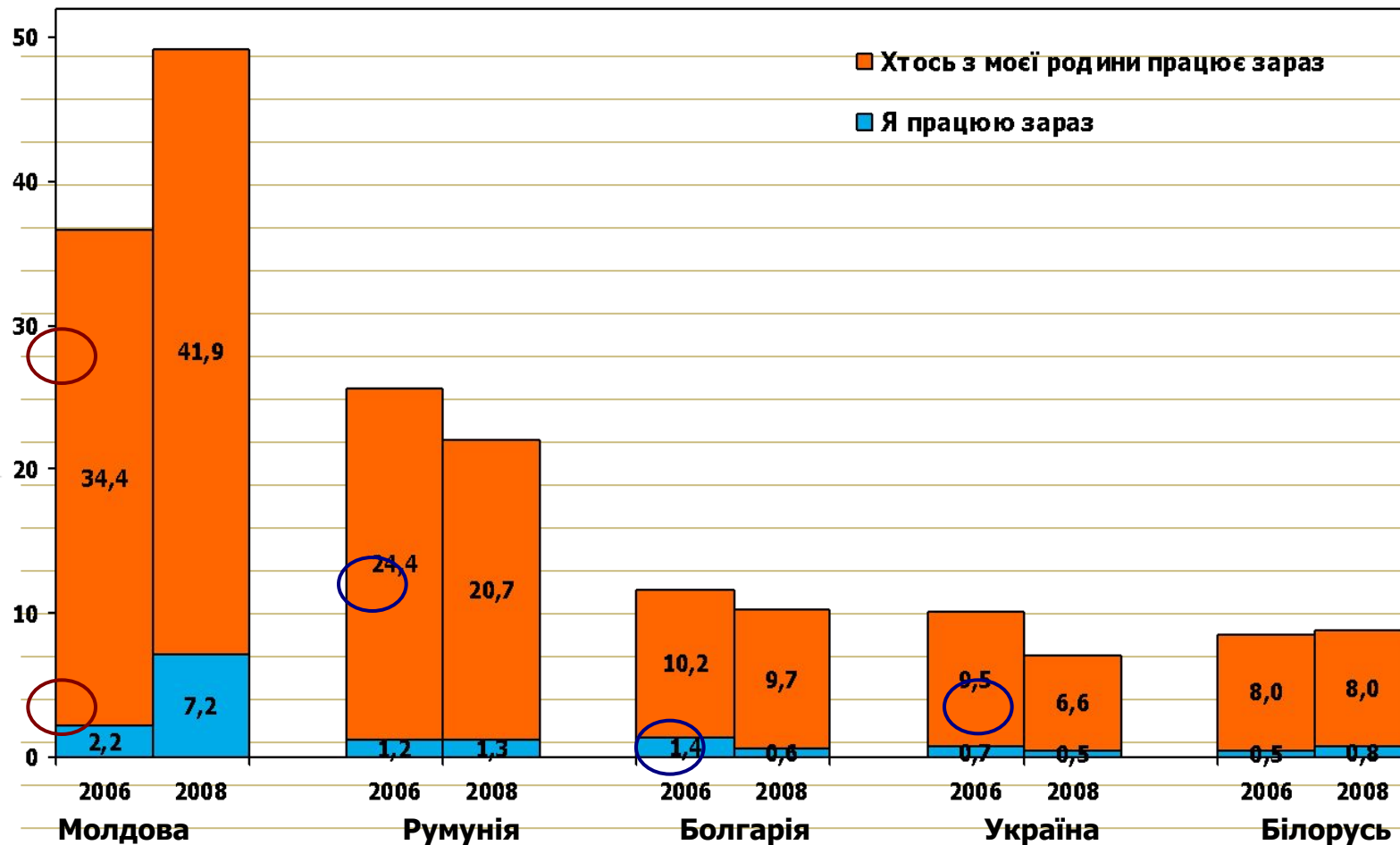
Дані вибіркового обстеження українських мігрантів, 2004-2008 рр.

	Всього	Місто	Село	Жінки	Чоловік и
Кількість трудових мігрантів, тис. осіб	1476,1	803,2	672,9	484,8	991,3
у тому числі за країнами призначення, у % до підсумку					
Російська Федерація	48,1	49,0	47,0	30,0	57,0
Італія	13,4	13,3	13,7	25,1	7,7
Чеська Республіка	11,9	8,4	16,0	10,5	12,5
Польща	8,0	6,6	9,6	10,6	6,7
Угорщина	3,2	2,8	3,6	2,7	3,4
Іспанія	2,7	3,5	1,8	3,8	2,2
Португалія	2,6	2,6	2,6	3,3	2,3
Інші країни	10,1	13,8	5,7	14,0	8,2

Країни імміграції	Іммігранти (тис.)	Напрямок мігрантів	Частка іммігрантів від населення (%) 2005
1. США	39,266.5	1. Катар	80.5
2. Російська Федерація	12,079.6	20. Казахстан	19.6
9. Україна	5,390.6	39. Україна	11.5
165. Мальта	11.7	155. Румунія	0.6
182. Вануату	1.0	182. Китай	0.0
Глобальні показники			
Центральна та Східна Європа	30,993.2	Центральна та Східна Європа	5.1
Середні показники	40,948.6	Середні показники	0.8
Світові показники	195,245.4	Світові показники	3.0

Країни звідки мігрують	Частка (%)	Основні континенти, куди мігрують	(%)
1. Антигуа і Барбуда	45.3	Азія	46.6
13. Боснія та Герцеговина	25.1	Європа	82.7
48. Таджикистан	11.4	Європа	55.6
49. Республіка Македонія	11.3	Європа	52.8
50. Україна	10.9	Європа	79.7
54. Киргизстан	10.5	Європа	87.8
Глобальні показники			
Центральна та Східна Європа	9.5	Європа	69.9
Середня показники	1.9	Азія	43.3
Світ	3.0	Європа	33.4

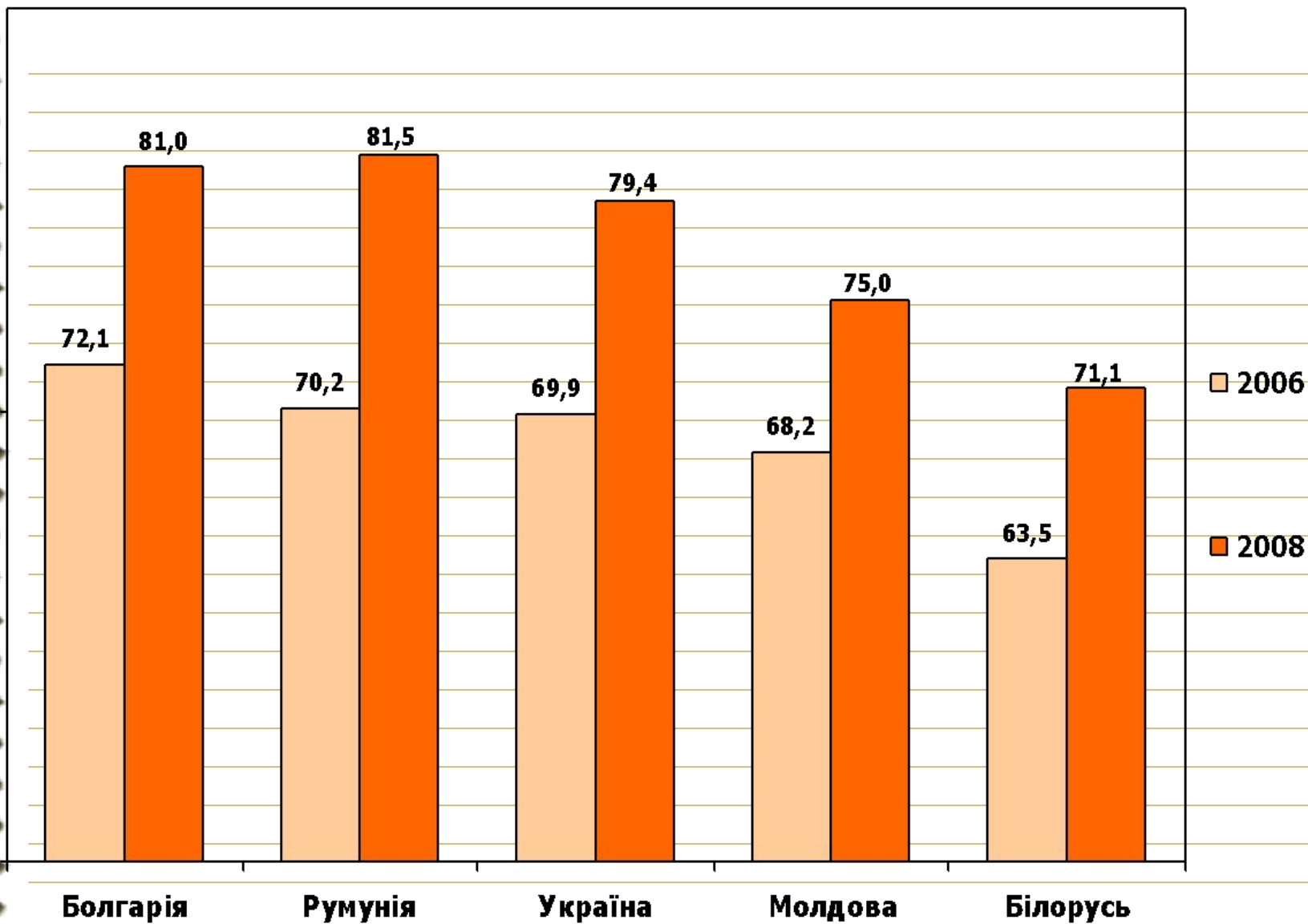
Рівень міграції в Україні

○ Означає, що відсоток є значуще вищим, ніж у 2006

○ Означає, що відсоток є значуще нижчим, ніж у 2006

Частка українців, що працюють за кордоном легально

Переважають сезонні міграції

	Всього, тис.осіб	у тому числі за тривалістю перебування (місяців), у %				
		до 1	від 1 до 3	від 3 до 6	від 6 до 12	понад 12
Кількість трудових мігрантів	1476,1	10,4	37,2	17,6	18,6	16,2
з них за країнами призначення						
Російська Федерація	710,3	10,8	46,5	17,6	17,0	8,1
Італія	198,3	1,6	10,0	7,9	41,3	39,2
Чеська Республіка	175,1	15,6	29,6	32,6	12,9	9,3
Польща	118,1	17,6	55,5	17,4	6,0	3,5
Угорщина	47,0	16,4	62,5	10,6	0,0	10,5
Іспанія	40,0	0,0	11,7	2,7	29,0	56,6
Португалія	39,0	3,1	5,8	3,3	39,0	48,8
Інші країни	148,3	10,9	29,9	19,8	10,4	29,0

За віковими групами та країнами призначення

	Всього тис. осіб	у тому числі за віковими групами (років), у %				Середній вік, років
		15-24	25-34	35-49	50 і старше	
Кількість трудових мігрантів	1264,3	14,9	28,8	44,4	11,9	36
з них за країнами призначення						
Російська Федерація	597,9	16,6	30,8	42,4	10,2	35
Італія	186,7	7,1	23,1	49,0	20,8	40
Чеська Республіка	150,5	12,2	39,4	39,7	8,7	36
Польща	82,0	12,4	24,8	45,8	17,0	38
Угорщина	47,0	13,6	24,7	53,2	8,5	38
Іспанія	40,0	4,8	17,9	70,0	7,3	37
Португалія	36,2	15,2	22,3	61,1	1,4	38
Інші країни	124,0	26,7	23,8	35,2	14,3	35

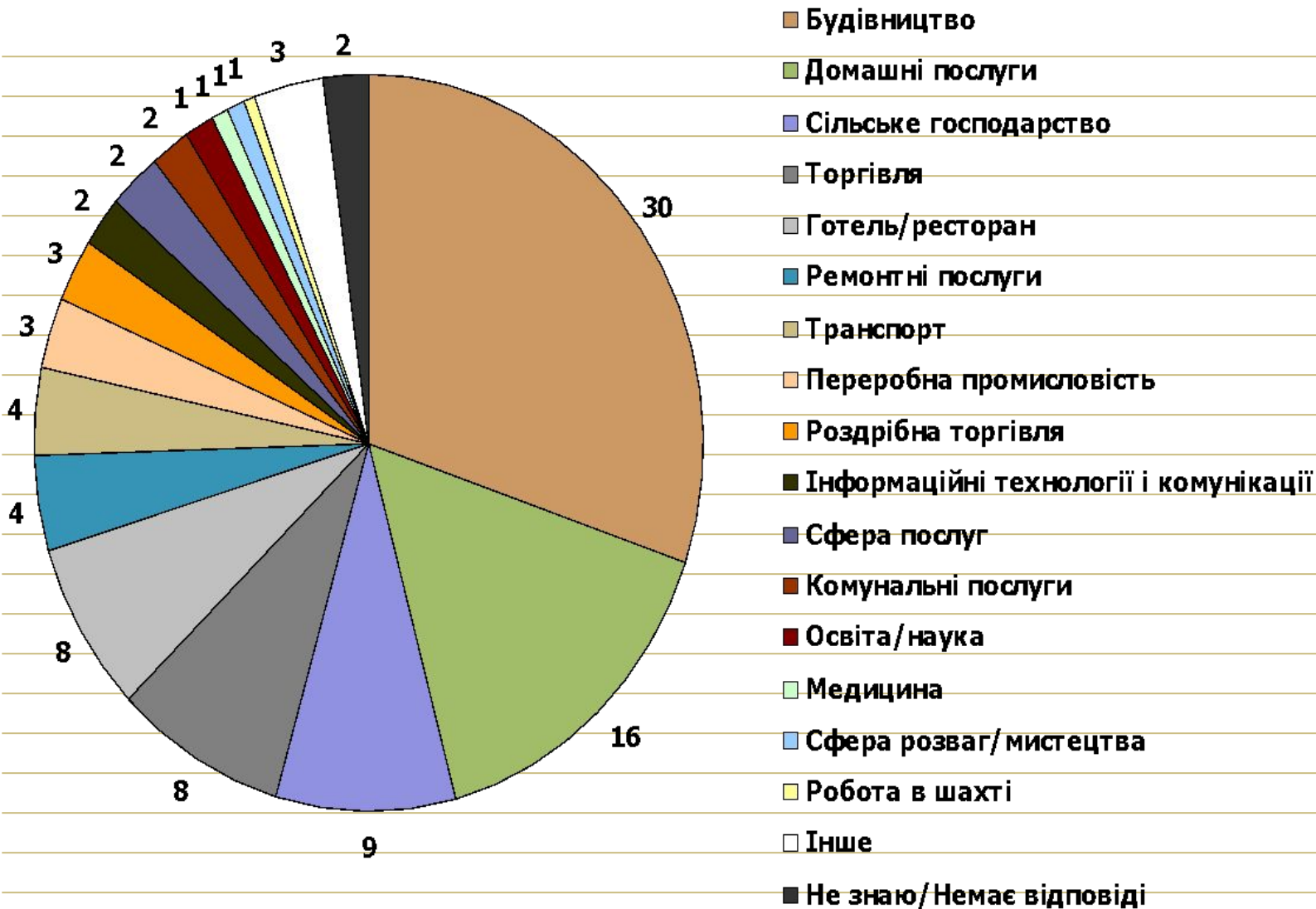
- Переважають чоловіки та жінки у віці 40-59 рр., одружені та заміжні
- Переважання людей з повною загальною середньою освітою (63,5% серед чоловіків, 53,4% серед жінок)
- Натомість серед осіб з вищою освітою 10,1% чоловіків, 20,1% жінок, біля 11% у середньому)
- З дозволом на проживання та роботу (30% та 34%) або тільки реєстрацію (43% та 32%)
- Найповнішою мірою правовий статус трудових мігрантів було оформлено у Чеській Республіці, Португалії та Іспанії – більше половини трудових мігрантів з України, які працювали в цих країнах, одержали дозвіл на проживання та на роботу. В Італії відповідна частка становила 31,9%, в Угорщині, Польщі, Російській Федерації – близько 22%
- Переважають західні регіони України
- Переважають наймані працівники у сфері домогосподарств та на підприємствах

	Всього	Північ	Центр	Південь	Схід	Захід
Кількість						
трудо						
мігрантів, тис.осіб	1264,3	79,2	104,7	103,6	212,2	764,6

Розподіл мігрантів за видами економічної діяльності

	Всього	Місто	Село	Жінки	Чоловік и
Кількість трудових мігрантів, тис. осіб	1264,3	681,5	582,8	424,0	840,3
у тому числі за видами діяльності, у % до підсумку					
Сільське господарство	8,5	7,9	9,1	8,5	8,4
Промисловість	5,4	5,4	5,6	5,1	5,7
Будівництво	51,6	44,6	59,8	19,8	67,6
Оптова й роздрібна торгівля	8,1	12,3	3,2	14,6	4,8
Діяльність готелів та ресторанів	2,9	4,0	1,5	6,8	0,9
Діяльність домашніх господарств	16,3	16,0	16,8	36,1	6,4
Інші види економічної діяльності	7,2	9,8	4,0	9,1	6,2

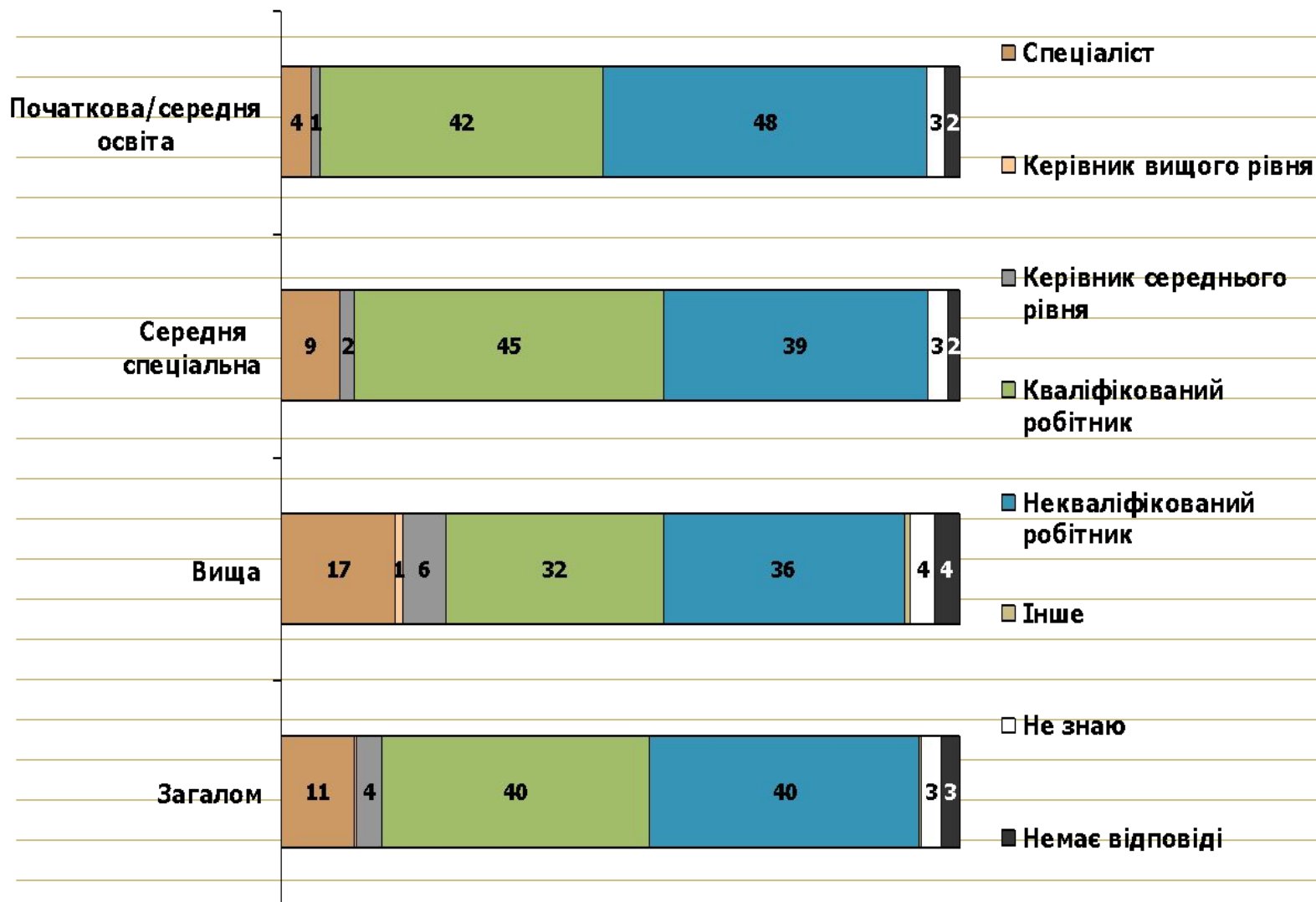
Галузі працевлаштування українських мігрантів

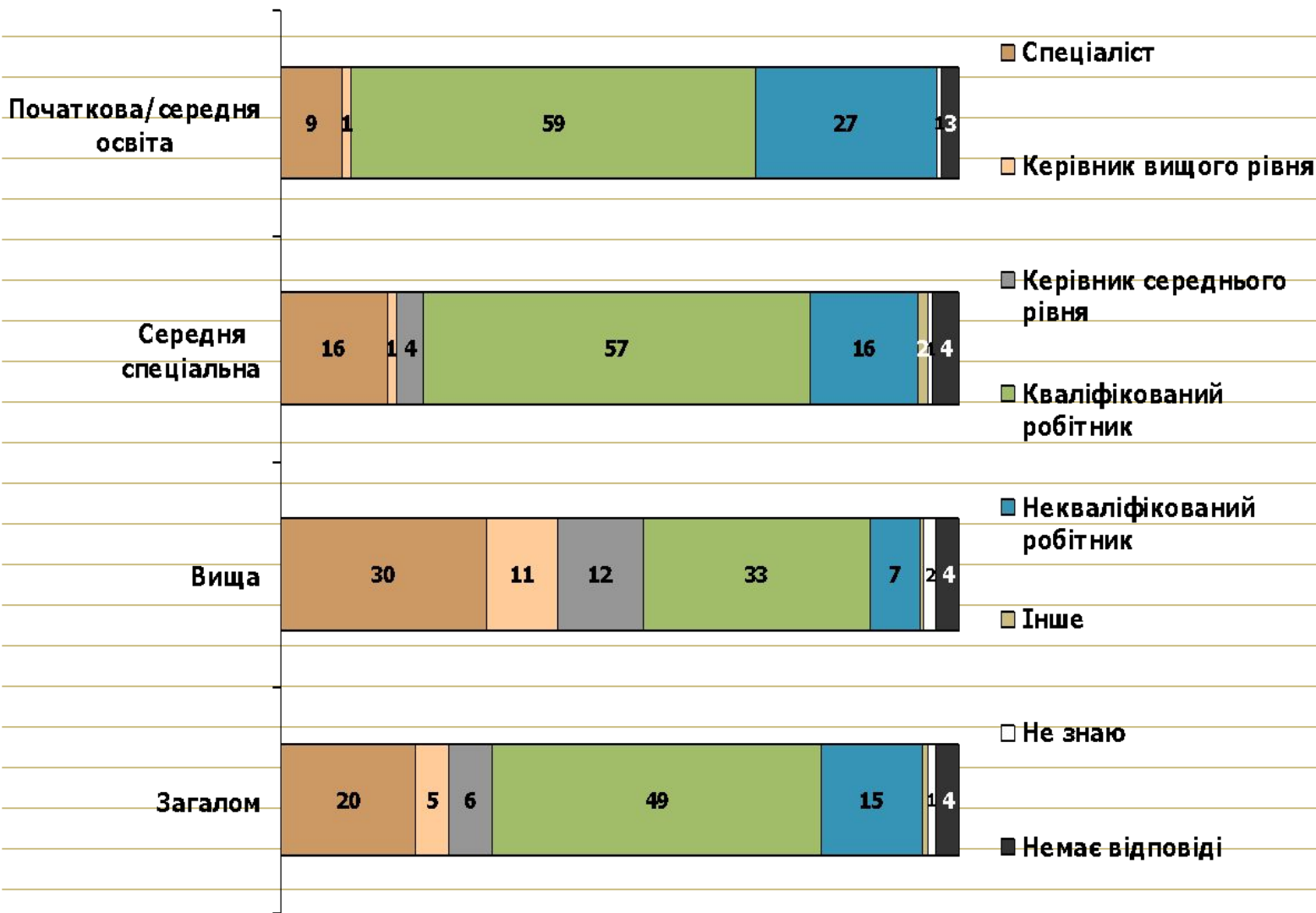
Розподіл за сферами та кваліфікацією

	Все зайняте населення України (2007 р.)	Трудові мігранти
Всього	100,0	100,0
керівники, професіонали, фахівці, технічні службовці	35,2	6,0
робітники сфери торгівлі та побутових послуг	13,6	16,5
кваліфіковані робітники в інших видах діяльності	26,5	44,3
найпростіші професії	24,7	33,2

Посади, які обіймали українські трудові мігранти закордоном

Посади, які обіймали українські трудові мігранти після повернення

Заходи з міграційної політики України

1) Україна підписала Європейську конвенцію про захист прав працівників мігрантів (1977 р.)

2) Підписано Програму забезпечення прав та інтересів громадян, які виїжджають за кордон для працевлаштування, та усиновлених іноземцями дітей.

3) Розроблено Стратегію демографічного розвитку України на період до 2015 р. (2006 р.), де регулювання міграції розглядалося як засіб уповільнення темпів депопуляції (скорочення нелегальної міграції громадян за кордон, посилення контролю за фірмами-посередниками, збільшення можливостей легального працевлаштування за межами держави, розроблення та виконання програми соціальної та професійної адаптації заробітчан, здешевлення послуг із переказу мігрантами коштів в Україну).

Заходи з міграційної політики України

4) Нова редакція закону «Про зайнятість населення» (запропоновано спеціальну статтю, присвячену сприянню зайнятості громадян за кордоном та їхньому соціальному захисту).

5) проект Концепції державної міграційної політики України.

Позитивні наслідки трудової міграції для України

- 1) сприяння інтеграції України до міжнародного ринку праці через міждержавний обмін робочою силою;
- 2) послаблення тиску безробіття на національному ринку праці, зниження соціальної напруги у суспільстві;
- 3) надання можливості реалізувати свої здібності за кордоном, підвищити рівень кваліфікації, познайомитись з світовим досвідом, покращити матеріальне становища, як самих емігрантів так і членів їх родин;
- 4) надходження в Україну додаткової іноземної валюти, шляхом грошових переказів трудових емігрантів та інвестування коштів в економіку через створення спільних підприємств з іноземними засновниками;
- 5) стимулювання до більш продуктивної діяльності українських працівників через створення конкуренції з закордонними фахівцями;
- 6) підвищення світового рейтингу України, як демократичної, вільної та відкритої держави.

Серед негативних наслідків трудової еміграції для України можна назвати наступні:

- 1) втрата країною най конкурентоздатнішої частини власних трудових ресурсів;
- 2) підвищення тиску на національний ринок праці внаслідок створення іноземними громадянами конкуренції місцевій робочій силі;
- 3) уповільнення темпів розвитку науково-технічного прогресу, в зв'язку з чисельною інтелектуальною еміграцією українських вчених за кордон;
- 4) втрата Україною іноземної валюти, що вивозиться емігрантами в якості власних заощаджень;
- 5) поширення випадків зловживань та ошукувань громадян приватними агентствами з працевлаштування;
- 6) виникнення політичних та економічних претензій до нашої країни, в зв'язку з збільшенням нелегальної трудової еміграції українців;

Серед негативних наслідків трудової еміграції для України можна назвати наступні:

- 7) використання наших громадян за кордоном на низько кваліфікованих, важких роботах з шкідливими умовами праці, наявність випадків їх дискримінації та експлуатації з боку місцевих роботодавців;
- 8) тривала відірваність трудових емігрантів від родини, існування можливостей потрапити у воєнні конфлікти і навіть загинути;
- 9) підвищення злочинності та соціальної напруги у суспільстві через міжнаціональні конфлікти, чисельні порушення правил оформлення документів на перебування та проживання іноземцями, використання України, в якості транзитної території, для подальшої еміграції у розвинуті західні країни.

Міграційні загрози національній безпеці держави

- 1) зменшення чисельності населення в результаті міграцій і природного руху (за певних умов це може призвести до неможливості підтримання необхідного рівня господарської освоєння території);
- 2) значні міграційні втрати населення, перш за все молодого та середнього віку, зокрема еміграція висококваліфікованих спеціалістів;
- 3) нелегальна міграція наших співгромадян за кордон, чимало з яких опиняються у безправному становищі і позбавлені можливості користування захистом держави;
- 4) приток та транзит нелегальних мігрантів з країн, що розвиваються, включаючи кримінальні елементи.

Нові умови формування міграційної політики:

- прийняття заходів по залученню населення і робочої сили в країнах-реципієнтах;
- збільшення тривалості перебування за кордоном у довгострокових мігрантів, посилення тенденцій переходу тимчасової трудової міграції у постійну форму;
- світова фінансова криза;
- підготовка до проведення чемпіонату Європи з футболу (Євро-2012).

Пріоритети щодо залучення іммігрантів

- 1) українці за національністю;
- 2) особи, які мають зв'язки з Україною;
- 3) представники народів, раніше депортованих з сучасної території України;
- 4) особи, які отримали освіту в українських вузах;
- 5) чоловіки (дружини) громадян України;
- 6) діячі науки і культури, особи, які мають спеціальність і кваліфікацію, потреба в яких існує в Україні;
- 7) особи, які мають вищу освіту;
- 8) біженці;
- 9) представники європейських етносів;
- 10) особи, що належать до східних християнських конфесій
- 11) інші іноземці, які фактично мешкають в Україні понад 5 років і не були притягнуті до кримінальної відповідальності;
- 12) особи, які згодні на довготермінове проживання на територіях демографічного занепаду;
- 13) особи, які походять з країн, громадяни яких в попередні календарні роки були не представлені або мало представлені серед вище перерахованих категорій іммігрантів.

Посилення територіальної міграції населення України зумовлюється такими причинами:

- 1) структурною перебудовою економіки;
- 2) нерівномірністю в розміщенні продуктивних сил, суттєвими відмінностями в соціально-економічних умовах життя в селі і в місті, в різних регіонах країни;
- 3) різким погіршенням екологічної ситуації в окремих регіонах;
- 4) інтенсифікацією міграційних процесів на національному ґрунті;
- 5) розширенням зовнішньоекономічних зв'язків України, а також лібералізацією режиму виїзду громадян за кордон.

Україна на світовому ринку праці

Головні чинники масової еміграції:

- 1) велика різниця в умовах життя і рівні заробітної плати в Україні й країнах Заходу;
- 2) відсутність перспектив професійною зростання для багатьох здібних людей;
- 3) економічна нестабільність у країні й невизначеність шляхів виходу з неї;
- 4) відсутність безпеки громадян.

Переваги України від міграції робочої сили:

- 1) знизити рівень безробіття і пом'якшити таким чином соціальну напруженість у суспільстві;
- 2) значну частину заробітної плати емігранти переказуватимуть на батьківщину, що поповнить валютний фонд країни;
- 3) розроблені МОП рішення дають Україні право ставити питання про отримання компенсації за підготовку робочої сили від країн — можливих користувачів її трудових ресурсів.

Україна на світовому ринку праці

Можливі канали припливу іммігрантів:

- 1) повернення на батьківщину частини тих українців, котрі живуть і працюють у Росії, інших країнах, що утворилися на теренах колишнього Союзу;
- 2) рееміграція патріотично налаштованих представників далекого зарубіжжя, які проживають у Північній та Південній Америці, Австралії та інших країнах світу;
- 3) запрошення за потреби на роботу спеціалістів і робочих кадрів з різних країн Європи, Азії, Америки за ліцензіями;
- 4) в'їзд біженців, які рятують своє життя, а також повернення раніше депортованих народів (кримських татар, німців).

Кількість українців та їх частка у загальній чисельності іммігрантів, що проживають в окремих країнах ЄС-27 станом на кінець 2008 року

Назва країни	Чисельність українців у країні призначення, осіб	Частка українців у загальній чисельності іммігрантів країни призначення, у %
Болгарія	2200	8,8
Чехія	103 400	29,7
Греція	22 300	2,5
Італія	132 700	3,9
Латвія	2600	0,6
Литва	2600	6,1

Кількість українців та їх частка у загальній чисельності іммігрантів, що проживають в окремих країнах ЄС-27 станом на кінець 2008 року

Назва країни	Чисельність українців у країні призначення, осіб	Частка українців у загальній чисельності іммігрантів країни призначення, у %
Угорщина	17 300	3,9
Польща	6 100	10,6
Португалія	39 600	8,9
Словаччина	3 700	9,2
Словенія	1 100	1,5